

Андрій Курков

Закон равлика

Журналіст Віктор Золотарьов

Андрій Курков
Закон равлика

«Фолио»

2002

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

Курков А. Ю.

Закон равлика / А. Ю. Курков — «Фолио», 2002 — (Журналіст Віктор Золотарьов)

ISBN 978-966-03-7967-1

Книга продовжує розпочату автором у романі «Пікнік на льоду» розповідь про долю журналіста Віктора Золотарьова. Рятуючись від смерті в Антарктиді або беручи участь у передвиборчій кампанії в Києві, переживаючи жахи «добровільного» чеченського полону, він усвідомлює справедливість народженого самим життям Закону равлика: без власного будиночка, даху, ти, як равлик без мушлі, – безпорадний слимак. І будь-хто, мимохідь, може просто тебе розчавити «носаком модної тупоносої туфлі»...

УДК 821.161.2

ББК 84(4Укр)

ISBN 978-966-03-7967-1

© Курков А. Ю., 2002

© Фолио, 2002

Содержание

1	5
2	8
3	12
4	15
5	19
6	21
7	23
8	28
9	33
10	35
11	38
12	40
13	41
14	43
15	44
16	47
17	52
18	55
19	58
20	60
21	62
Конец ознакомительного фрагмента.	64

Андрій Юрійович Курков

Закон равлика

1

Протоку Дрейка перетинали чотири дні, а потім ще три дні Віктор не міг прийти до тями. Полярники, що прибули разом з ним на кораблі «Обрій» з аргентинського портового містечка Ушуаї, спромоглися вже пристосуватися й узялися до наукової праці, поспішаючи зробити якісь виміри й аналізи перед близькою полярною ніччю. А Віктор усе ще вилежувався в кімнаті житлового поверху головного корпусу. Виходив лише попоїсти та визирнути назовні. Ставилися до нього нормально. Він навіть устиг заприятелювати з одним справжнім полярником: за фахом той був біофізиком і займався дослідженнями в галузі виживання людини в екстремальних умовах. Вікторові здавалося, що для цього досить кілька разів перетнути вир протоки Дрейка, ширшої, либонь, за Чорне море. Але цей учений перетинанням протоки не цікавився: сам зізнався, що всі чотири дні пролежав на ліжку з туманом у голові й порожнім шлунком.

Помалу Віктор вивчив станцію. Навіть надвір почав виходити. Для цього видали йому ясно-червоний костюм із жовтими смужками, що відсвічують. Затямив іще одне правило: перед кожним виходом – нехай навіть на десять хвилин – треба записатися на дошці, що висіла ліворуч від вхідних дверей. Зазначити прізвище й час виходу. Йому пояснили, що якщо за годину людина не повертається – усі рушають її шукати.

Узагалі ж історія станції Вернадського була досить трагічна, і Віктор, здається, збагнув, чому Англія подарувала її Україні. Англійцям тут не плузило. За роки роботи станції загинуло шістнадцять полярників і розбилося два літаки, що доставляли сюди запаси й устаткування. А якщо спуститися до води й озирнутися, то комплекс із кількох невеличких і одного більшого двоповерхового будиночка з горищем-складом відразу починав нагадувати давнє в'язнично-острівне поселення.

І тільки в одному місці на полярній станції можна було розслабитися й спокійно посидіти, – у барі житлового корпусу. Але, власне, бар був, ніби відморожений. Випивку в ньому не продавали, та й самого бармена звіку не існувало. Сюди можна було прийти зі своїм спиртним і посидіти біля стійки бару. Можна було випити й занюхати китичкою різнорозмірних бюстгальтерів, котрі теліпалися на підпірному брусі, що починався біля стійки й упирався в стелю. Усі бюстгальтери були з автографами колишніх власниць – химерна традиція станції: усі жінки, що тут побували, залишали в барі цей предмет туалету, немов провокацію для еротичних снів полярників.

Віктор теж потрапив у лабети. Але йому не йшлося про сон: руки несамохіть потяглися до твердого мережива, що берегло принадну для чоловіків форму. І хоч тепер їх виповнювало повітря, але сам доторк пучками пальців обпалив Віктора відчуттям весни. Він наче відчув запах квітучої вишні.

Може, фантазія й повела б його далі, але наразі до стійки бару присіло двоє полярників з кількома пляшками аргентинського пива. Припрошували до пива й Віктора, але він відмовився.

– Дарма, – співчутливо мовив один із них. – Це вже останнє пиво – більше не буде!

Біофізика-екстремолога звали Станіслав, чи, простіше, Стась. Він знайшов Віктора годинки за дві й запропонував погуляти.

Вони спустилися до дощатого пандусу – сліпу, – яким спускали й затягали моторні гумові човни на алюмінієвому каркасі. Там Віктор побачив своїх перших в Антарктиді пінгвінів: порівняно з Мишком, були вони маленькі, наче іграшкові.

– Це пінгвіни Аделі, – пояснив Стась. – Адже ми на острові, а це ще не зовсім Антарктида.

Вони пройшлися до дизельної, де гув генератор, потім – до якоїсь закритої лабораторії, де робилися магнітні виміри.

– Тут на станції є хлопець із Москви, мій тезко, – озвався Стась, озирнувшись довкола і переконавшись, що поруч нікого нема. – Він хворий, у санчастині лежить. Я йому про тебе розповів, і він дуже хотів зустрітися. Зайдеш?

– Атож, – стенив плечима Віктор.

Повернулися до головного будинку. Віктор подався до себе, а Стась пообіцяв зайти по нього за годинку.

Хворий москвич виявився дебелим чоловіком років сорока. Ліжко санчастини було для нього закоротке. Він лежав горілиць, трохи підбгавши ноги. Велике обличчя було таке бліде, що слово «хворий» відразу набуло у Віктора в голові поважнішого значення.

Стась-екстремолог вийшов, залишивши їх удвох.

– Ти що тут робиш? – спокійно і сумно запитав москвич, дивлячись на Віктора спухлими очима.

– Так, подивитися приїхав...

– Облишмо ті манівці, – москвич зітхнув. – Я – банкір Станіслав Брониковський. Я тут переховуюсь. Удома мене підставили. Бачиш, я тобі все відразу кажу щиро. А ти що тут робиш?

– Теж переховуюсь, – визнав Віктор, обеззброєний відвертістю банкіра.

– Оце до пуття, – мовив Брониковський.

– Що саме? – здивувався Віктор.

– Нічого. Просто до пуття, що ми – колеги.

Адже ти міг би виявитися людиною, яку спорядили мене вбити...

Віктор подивився на банкіра з жалем і здивуванням.

– Але наразі я знаю, що це не так... Однаково, мене вже і тут дістали...

На кілька хвилин запала павза, і Віктор уже збирався йти з цієї тихої кімнатки санчастини, але банкір, вловивши бажання Віктора, знову поглянув на нього.

– Ти заходь частіше. У мене тут шахи є... Я тобі можу посприяти! – сказав він таємниче.

Віктор пішов, пообіцявши повернутися за кілька годин.

Відтоді й почав учашати до Брониковського – часу мав удосталь. Надворі було зимувато, хоча набагато тепліше, ніж він очікував. Лишень мінус п'ятнадцять. Натомість у житловому будинку опалення працювало чудово. А в санчастині і поготів. Отож грали вони з Брониковським у шахи й балакали про всяку всячину. Віктор помічав іноді, що своїми питаннями банкір вивчає його, але дива в цьому не було. Просто в Брониковського відверта манія переслідування. І то – в поважній стадії. Сам Віктор ніколи б не повірив, що слідком за ним, за Віктором Золотарьовим, до Антарктиди хтось відправить кілера. Хто він такий, аби по нього когось посилати світ за очі? Натомість банкір – прикметніша особа. Мовою шахів – ферзь. Тим-то, можливо, побоювання Брониковського мали якісь підстави. Та й дивна хвороба прогресувала, а тутешній лікар, хоч і напихав його антибіотиками, але визначити точний діагноз не міг. Спочатку мовив про поїздку до американців на станцію «Пальмер» за триста кілометрів, а тоді облишив цю ідею.

Банкір тим часом скаржився на болі в животі, майже нічого не їв. Схоже, тільки міцна статура давала йому можливість житися припасеними в тілі соками, як верблюду.

Якось Віктор зауважив, що блідість Брониковського набула нового, синюватого відтінку. Того дня банкір прошепотів Вікторові: «Я знаю, хто мене отруїв!» Та й по тому.

Долаючи біль, грав із Віктором у шахи. Програвав мовчки. А після гри дістав з-під ліжка напівповну пляшку аргентинської горілки, – Віктор уже куштував тут таку і був від цього пійла не в захваті.

– Слухай-но, – почав Брониковський, розливаючи горілку по двох чашках. – У мене до тебе пропозиція і прохання!

Віктор уважно поглянув на хворого банкіра.

– У мене готовий відхід і документи на інше ім'я, їх завтра яхтою привезуть. Там буде один поляк – Войцех. Він має забрати мене із собою звідси, але щойно він мене побачить у такому стані... – Брониковський важко зітхнув. – Тобто, мені вже звідси не вибратися, але якщо хочеш – можеш поїхати замість мене. Тільки-но пообіцяй зробити те, про що я тебе попрошу...

Віктор кивнув. Брониковський пояснив, що хоче передати Вікторові листа дружині й кредитку, з якої Віктор може у дорозі знімати гроші, але потім має теж віддати дружині.

– Але ж у документах твоє фото?

– Войцех уміє замінити його на твоє. Він у цій справі спец.

Віктор зо дві хвилини поміркував та кивнув. І відразу побачив на блідому обличчі Брониковського хворобливу усмішку.

2

Вже десь за місяць Віктор зійшов крутими східцями вагону на платформу Київського вокзалу. У кишенях штанів лежало два паспорти. У правій – польський, у лівій – синій український. Спортивна сумка не дуже тисла на плече: у ній на самому дні бовталася торбинка з жетонами казино, там же лежав записник і пачка польського печива.

Похмуре небо нависло над київським вокзалом, але ні грози, ні дощу не віщувало.

Віктор вийшов на площу і спинився. Бо якби далі рушив «на автопілоті», ноги самі вивели б до автобусної зупинки, а потім – і до під'їзду свого будинку. Але автопілот не працював. Точніше – його відключило саме життя, і тому перші кроки привокзальною площею здалися Вікторові кроками недосвідченого космонавта на Місяці: недоречна непевність та підозрілива м'якість асфальту під ногами – ось-ось провалиться. І як ото інші так спокійно проходять повз, поспішають. У них автопілоти працюють, а у Віктора – ні. Ото ж і воно.

І однаково треба кудись іти чи їхати. У кишені лежать гривні, що «переночували» на Південному полюсі. Якщо за час полярної антарктичної ночі тут не помінялася влада чи не відбувся черговий географічний «зсув» до Росії, то гривнями ще можна заплатити за дрібні радощі життя, як от проїзд в автобусі. Тільки-но – куди їхати спочатку?

Віктор озирнувся і побачив газетний кіоск. Відразу асфальт під ногами ствердів і по цій тверді рушив Віктор до «Союздруку».

Погляд відразу виокремив із трьох десятків по-картярському розкладених на прилавку газет рідні «Столичні вісті».

Відійшовши всього лише на крок від кіоску, Віктор розгорнув газету і простояв так із півгодини, усмоктуючи в себе київські новини.

Життя не змінилося. Принаймні з цього номеру газети впливало, що все у стольному граді Києві йде своїм трибом. Іноземні гості привозять гуманітарну допомогу будинкам-інтернатам, двох депутатів українського парламенту ув'язнюють у Німеччині за банківські махінації, у Херсоні розстрілюють родину бізнесмена, а на Оболоні відкривається розкішний гіпермаркет садового обладнання й реманенту. Лише двійко некрологів на передостанній шпальті засмутили Віктора недорікуватістю й кострубатістю висловлювання невідомого автора, що сховався за колишнім псевдонімом Віктора – «Група товаришів». І у вихідних даних газети не було Ігоря Львовича. Головний редактор тепер – якийсь Вайцман П. Д.

Миттєвим солодким спогадом промайнув у пам'яті малюнок якогось давнішого похорону: вони з Мишком стоять біля труни чергового видатного небіжчика, а згори світить сонце, звучить скорботна мова когось із рідних і близьких, лише слова пролітають повз, бо вони з Мишком ніби не звідси, вони частина ритуалу, точніше, пінгвін Мишко – частина ритуалу, а він, Віктор, частина пінгвіна Мишка. І тому вони нічого не чують, вони перечікують похорон, перечікують час, перечікують життя, неначе воно майже вічне.

Де Мишко зараз? У Феофанії? Навряд... Найшвидше – відпочиває між похоронами. Виходить, шукати його однаково треба на Байковому цвинтарі, коли назбирається там найбільше «мерседесів». Адже життя не змінилося.

Раптом сонце пробилося променями крізь похмуре небо, і Віктор підняв голову. Настрій неба мінявся. Хмари поступово світлішали.

Сховавши газету до сумки, Віктор притїма зіщулювся на сонце, що доперва визирнуло. Потім воно сховалося, але було очевидно, що ненадовго. Усе-таки в природі літо. Хоча осінь уже в дорозі.

«І я в дорозі», – подумав Віктор, озирнувшись на вокзал.

Тепер треба було вирішити: куди далі. Він замислився. Кортіло додому й у ванну. Потім, по черзі, треба було розшукати Мишка й переконатися, що з ним усе гаразд. Адже він перед

ним у боргу. Він, Віктор, зайняв його місце в літаку і злітав на його вітчизну. Щоправда, причина цієї заміни була цілком поважна. А борг він Мишкові віддасть, неодмінно віддасть. Він усі борги віддасть. Шкода тільки, що йому, Вікторові, ніхто нічого не винний.

І ось уже місто проїжджає повз автобусне віконце. Полуденне сонце засвічує асфальт і тротуари. Поруч сидить літній дядько в джинсах і білій футболці та вчитується в проспект фірми, що займається еміграцією до Канади. Проспект схожий на тест. Чи радше – на телевікторину. Питання: «Яка у вас освіта?» Три варіанти відповіді: «вища технічна – три бали», «середня технічна – два бали», «вища гуманітарна – один бал». Віктор кинув зизим оком на спід аркуша. «Додайте ваші бали, і, якщо вийшло 15 і більше, без вагань звертайтеся до нас – у вас відмінні шанси стати громадянином країни кленового листа!»

Віктор сам собі кивнув. Потім усе-таки ще раз перебіг очима питання, порахував свої бали. Набралося їх насилу вісім. Країна кленового листа йому не випадала. Він з полегкістю зітхнув. Брак шансів дає набагато більше волі, ніж їхній надлишок.

Від зупинки автобусу до будинку було метрів триста. Треба було пройти повз дитячий садок, школу й скверик.

Вікторові не хотілося поспішати. А біля дитячого садка він узагалі зупинився й задивився на якусь групу, яка бавилась у «паротяг» на чолі з молодою вихователькою. Дво- й трирічні малята покляли руки на плечі тих, хто попереду, й перевальцем тупцяли по невидимій колії навколо пісочниці. Точнісінько, як пінгвіни.

Віктор вдивився в обличчя малюків. Подумав про Соню, згадав Мишка-непінгвіна. Дивно, що пінгвіни живуть довше, ніж непінгвіни... Хоча це й сумнівно. Спочатку треба переконатися, що з пінгвіном Мишком усе гаразд.

Він трохи постояв і поспостерігав за дітьми, а тоді рушив далі легкою ходою. І земля під ногами була достатньо тверда, – аж спинився перед своїм під'їздом. Цієї миті автопілот знову вимкнувся й у свідомості запанувала розгубленість. Віктор задер голову й поглянув на свої вікна. І ніби відтіля опустилася йому на плечі якась вагота. Він зітхнув, зайшов до під'їзду.

Униз, назустріч, гайнула сходами знайома сусідська кішка Машка. Віктор на мить розслабився, але, тільки-но піднявся на свій поверх, розслабленість щезла, наче її і не було. Рідні залізні двері, що здаються неприступними. Лише тепер у них врізаний ще один замок, на півметра нижче попереднього. Віктор з острахом подивився на нього. У кишені він стискав ключ від старого замка, але цей новий замок ніби сміявся своєю шпарою над важким латунним ключем, зігрітим теплом долоні.

Віктор відступив на крок і поглянув на постілку під дверима. Нова, гумова, з таким же гумовим рельєфним написом «welcome». Тобто – ласкаво просимо. Постоявши кілька хвилин, Віктор почув, як унизу грюкнули двері, і цей раптовий грюк струснув ним, передав йому імпульс небезпеки, страху. І Віктор завмер, прислухався до чужих кроків. Хтось піднявся на четвертий поверх, брязнула в'язка ключів. Відчинились і зачинилися двері. Знову запала тиша, і Віктор обережно спустився вниз. Визирнув із парадного. Страх ще не минув, але страх цей не був цілком усвідомленим, природним. Це був той, давній страх, з минулого. Просто він зринув із пам'яті й наче обгорнув Віктора. Навпроти через двір, посеред якого на залізобетонних стовпчиках натягнуті мотузи для сушіння білизни, зеленіли свіжофарбовані двері парадного сусіднього будинку. Там, на другому поверсі праворуч, мешкала баба Тоня, мати друга його дитинства Тольчика. Вона все життя торгувала молоком. Там же, у їхньому дворі. Із шостої ранку її гучний голос лунав із прочинених кватирок. «Мо-ло-ко! Мо-ло-ко!» – вигукувала вона. Тоді цей покрик був рівнозначний слову «Підводься!». Тільки-но «Підводься!» казала мама, а слово «Молоко!» залітало до спальні за годину-півтори раніше і вже готувало його до підйому.

Віктор хутко перейшов двір і піднявся на другий поверх.

– Вітя? – зраділа баба Тоня, відчинивши двері. – Заходь! Заходь! А я гадала, що ти виїхав!..

«Хіба ж вона «баба» Тоня?», – подумав Віктор. Справді, Тоні до бабусі було ще далеко. І вбиралася вона акуратно. Видко, стежить за собою. Молочарки довго зберігають молодість і гладку шкіру. Корисна для здоров'я професія, «їй же, мабуть, уже років шістдесят», – подумав Віктор.

– Їсти хочеш? – запитала баба Тоня. – Я саме бульйон зварила. Купила курку, а вона геть старою виявилася, лише на бульйон і годна...

Віктор кивнув.

Минаючи кухню, кинув оком у вітальню, де на серванті стояв портрет вічномолодого сина Тоні – Тольчика. Багато років тому він зірвався з дерева і розбився на смерть. Тоді навколо цих будинків росло багато старих дерев і на їхніх верхніх гілках вони, тодішні хлопчачки, будували халабуду. Знаходили гарне розгалуження, робили на ньому поміст і дивилися з висоти у двадцять метрів на дрібний світ дорослих будівників комунізму. Власне, вже тоді було зрозуміло, що комунізм люди будували кожний для себе. Було в цьому щось від таємного змагання: хто збудує більше комунізму в себе вдома. У кого в холодильнику надбано більше копченого лосося і «Радянського шампанського». Господи, адже то все було в минулому сторіччі!

Бульйон теж нагадав щось із далекого минулого. Навіть не щось, а просто минуле, добре домашнє дитинство. І тверда куряча ніжка, у якій в'язли зуби, і жовта осуга курячого жиру на плесі бульйонного озера.

– У мене ще холодний рис є, – сказала баба Тоня. – Усипати?

Віктор кивнув, і вона поклала йому в бульйон дві столові ложки вареного рису, що відразу потонув.

– Де ти тепер живеш? – спитала вона.

– Тут і живу, – відповів Віктор.

– Отже, здаєш квартиру? А я гадала – продав!..

Віктор замислився.

– Ні, там небога мого друга з дитиною мешкає...

– Авжеж, у неї такий симпатичний чоловік... високий... міліціонер, здається, чи військовий...

– Чоловік? Міліціонер? – здивувався Віктор. – Про чоловіка я нічого не знаю. – І він кинув через кухонне вікно трохи стривожений погляд на вікна своєї квартири в будинку навпроти.

– Від вас подзвонити можна? – запитав Віктор.

– Оно там телефон на холодильнику...

Віктор підвівся, набрав свій номер.

– Алло! – почувся в рурці лункий голос Соні.

– Соню? – Віктор усміхнувся в рурку.

– Дядько Миколо? – спитала Соня.

– Ні, дядько Вітя.

Запала павза, по якій голос Соні ще більше пожвавішав.

– Дядьку Вітю?! А ти де?

– Я в Києві. А ти?

– А я вдома... А Мишко з тобою?

– Ні, Мишка нема... Він десь тут, у Києві...

– Загубився?

– Атож, загубився, але я його знайду!

– Ти його обов'язково знайди й приведи додому! Бо тітка Ніна кішку принесла, а вона дряпається. А Мишко не дряпався!

– Так, – із сумом підтвердив Віктор. – Мишко не дряпався. А тітка Ніна вдома?

– Ні-і, вона по магазинах пішла. А ти прийдеш?

– Прийду, – пообіцяв Віктор. – Тільки трохи згодом... І напевно тоді, коли тітки Ніни й цього дядька Миколи не буде... Адже у вас тепер дядько Микола живе?

– Живе, – відповіла Соня. – Але він гарний, він мені рольцята купив. А вчора десь на два дні виїхав і обіцяв мені черепашки привезти...

– Цікаво, значить на море виїхав... Він і справді міліціонер?

– Ні, про чуже око... А насправді – якийсь вартовий, тільки не простий, а головний... Ой, тітка Ніна йде! Хочеш із нею поговорити?

– Ні, Сонечко, я потім подзвоню! – хутенько завершив розмову Віктор і поклав рурку на апарат.

Озирнувся на бабу Тоню. Вона й далі стояла біля плитки. Повернувся до столу, знову зиркнув на вікна.

– Якщо хочеш – можеш тут переночувати: туди, либонь, незручно, – мовила, озирнувшись, Тоня.

– Дякую... Я, бабо Тоню, сумку тут залишу... до завтра, а завтра зайду. Гаразд?

– Звичайно, заходь! – кивнула вона.

3

Треба було розрядитися. Віктор простував Хрещатиком порожнем, – лише ті ж два паспорти лежали, кожний у своїй кишені. А в кишені куртки глухо дзенькали жетони казино, що зїздили з Віктором до Антарктиди й назад. Ідучи від баби Тоні, він витяг згорток із жетонами зі спортивної сумки. Витяг і впхнув у кишеню. Усе це відбулося якось автоматично, але зараз, коли він ішов Хрещатиком проти вечора – то впізнаючи його, то не впізнаючи, – присутність у кишені жетонів підкреслювала в його прогулянці елемент гри, елемент газарду. У внутрішній кишені куртки лежала важливіша штукерія – кредитна картка «Visa» від банкіра-полярника Брониковського. «Вісімдесят дев'ять дев'яносто сім», – повторив Віктор пінкод картки. Пам'ять поки не зраджувала. Поруч із картою в конверті лежав лист банкіра до його дружини. Віктор навіть не поцікавився, чи є в нього діти? Потім довідається. Коли доїде до Москви, знайде її, передасть листа, переповість усе словами. Вона, мабуть, плакатиме... Але спершу треба знайти Мишка, знайти й перепросити. І, як удасться, виправити ситуацію. Може, незабаром полетить чергова експедиція на далекий холодний Південь нашого маленького глобусу?

– У миттеву безпрограшну лотерею не бажаєте зіграти? – продзеленчав поруч нахабнуватий голос.

Віктор спинився. Хлопець років двадцятьох у джинсах, картатій сорочці і піджаку наопапаш посміхався і кивав головою вбік. Віктор озирнувся й побачив теплий гурт лохотронників біля розкладеного столика. Зауваживши поворот його голови, вони мерщій взялися до «гри».

– Дякую, я в безпрограшну не граю, – відповів Віктор. – Тим більше, що я й так завжди виграю!

– Це можна виправити, – сказав хлопець.

– Можна, але не треба, – Віктор усміхнувся до хлопця цілком привітно, обійшов його і рушив далі.

Дивно, що ця балачка Віктора підбадьорила. Згадалося, з яким фаталізмом він вигравав тоді в рулетку, яку втомлювали нескінченні виграші. Плужить дурням і новачкам. Новачком його вже не назвеш, а дурнем – ще можна. Але дурень – слово необразливе. Кожна людина – дурна, тільки одні дуріють перегодом і залюбки, а інші – цілком поважно і все життя.

Віктор спустився на Поділ, але тут на нього чекав неприємний сюрприз: винний бар «Бахус» зник. Натомість тепер виблискував модними вітринами магазин дорогого одягу. Перейшовши на інший бік Костянтинівської, Віктор спустився до пивниці й зрадив, побачивши, що й тут розливають вино. Склянка молдавського «Каберне» виявилася вельми вчасною. І час зупинився. Поруч пиячили вільні громадяни міста Києва, приходили та щезали червоні плями облич. А Віктор купавсь у винному теплі, ніби відігрівався за весь цей пережитий і не надто міцний антарктичний морозець. І в голові бринів дитячий голос, голос Соні, що розпитує про пінгвіна Мишка й скаржить на дряпучу кішку.

У пивниці вікон не було. Світили жовті лампочки попід темною стелею і по-чужинському зеленів неоновий напис над барною стійкою: «Гайнекен». «Який у біса «гайнекен?» – подумав із посмішкою Віктор. – Це усе своє, рідне, вітчизняне, дешеве». І пиво, і вино, і горілка, що її деякі відвідувачі за старою радянською звичкою намагалися непомітно доливати в келихи з пивом – для зміцнення ефекту. Ефект дійсно був міцний. У кутку пивниці вже спав, хропучи, поймакий і водночас інтелігентний на вигляд чоловік. До нього підійшов інший, схилився. Віктор зацікавлено спостерігав, гадаючи, що зараз сплячого будуть виносити абощо. Але все виявилось простіше: у сонька на руці був годинник, а той, хто підійшов до нього, просто хотів довідатися час. Він підняв безвладну ліву руку, зсунув рукав піджака з зап'ястка і, вивчивши розташування годинникових стрілок, поклав руку на місце.

На третю склянку вина Вікторові забракло грошей. Він вийшов крутими сходишками з пивниці й розгледівся. Вулиця вбиралась у вечірні вогні, ніжне світло вітрин виливалося на тротуари. Якщо зараз завернути ліворуч і пройти метрів триста, він вийде на набережну Дніпра, і тоді річкове прохолодне повітря підбадьорить його.

Близько години він неквапно брів набережною до мосту «Метро». Повз гасали машини. А Віктор ішов і міркував про себе, про своє повернення. Той факт, що його місце в його власній квартирі зайняте, сприймався спокійно. Просто його дім уже не був його домом. Там виник якийсь інший світ, і, можливо, він не мав права втручатися в життя цього світу. Тільки Соня зараз здавалася йому ближчою, ніж тоді, перед від'їздом. Тільки вона ніби й залишалася нічиєю, тобто такою ж, як і він сам. Це споріднювало, але ще дужче споріднювало минуле. Споріднював покійний Мишко-непінгвін, обличчя якого вже витерлося з пам'яті Віктора. Але по-іншому Віктор його пам'ятав. Навіть голос його пам'ятав. І Соня – це все, що він залишив світові на згадку про себе. Та й не світові він її залишив, а йому, Вікторові...

Дійшовши до мосту, Віктор сів у метро і приїхав на «Лівобережну» Тепер ноги несли просто до казино «Джеф».

Тут нічого нічого не змінилося. Обличчя він не пам'ятав, а розташування готельного фойє, прохід за важкі запони, кабінка обміну жетонів – усі таке саме. Охоронцеві на вході до зали Віктор мовчки тицьнув пару жетонів, задалегідь витягнутих із кулька в кишені.

Зупинився біля найближчої рулетки, зробив ставки, подивився на трьох підпилих хлопців, що теж розклали жетони по нумерованих квадратах столу. По колу застрибала кулька. Молодий круп'є ліниво прищулювався й стежив за нею. Для нього гра була нецікавою – він усім своїм виглядом ніби показував: «Ще не вечір! Постривайте. Ось годинки за три почнеться справжня гра!»

Віктор теж стежив за кулькою, і теж ліниво. Однак кулька зупинилася на «десятці», й Віктор зрозумів, що його жетони зараз перейдуть у власність столу. Здивований, він знову дістав жетони й зробив кілька ставок. І знову програв. Це його протверезило. Хлопці поруч теж програвали, але цілком спокійно, ніби саме для цього вони сюди й прийшли. А він нащо прийшов? Бо тут він провів свої останні дні й ночі в Києві. Але тоді він святкував майбутню смерть і тому вигравав, а нині? Смерть, схоже, залишилася в іншому, минулому житті. Там же, мабуть, залишилося й везіння.

Віктор зіграв ще кілька разів і знову без успіху. Навіть один із тих хлопців зненацька виграв десяток жетонів, а жетони Віктора круп'є рутинно згортав лопаточкою і зсипав у дірку, в безодню, куди йшло все програне. Той, кому все це згори падало, мав регулярно багатіти, з кожною грою.

«Ні, годі», – подумав Віктор і зупинив руку, що вже залізла до кишені, до кулька з жетонами. Він ступив крок назад. Постежив хвилину із десять за грою хлопців. Прийшла офіціантка з тацею: безкоштовне шампанське мало розрадити постійний неталан. Віктор випив шампанського й підійшов до будки обміну жетонів.

Спочатку зазирнув у віконце й переконався, що там хтось є.

– Жетони назад міняєте? – запитав він.

– Виграли? – долинуло у відповідь.

– Атож, – Віктор виклав пригоршув різнобарвних кружечків і долонею посунув жетони у віконце. – Це ще не всі!

– Пощастило! – мовив хлопець-мінняло, але в голосі виникла напруга.

– Десять відсотків тобі, – сказав Віктор, нахилившись і пильно уп'явшись очима в хлопця.

Той кивнув, і тоді Віктор догріб із кишені всі жетони.

– Забагато, – неголосно мовив хлопець.

– Ти порахуй, а там подивимося...

Віктор випростався. Чув, як зітхав у кабінці хлопець, рахуючи й сортуючи жетони за кольорами.

– Тут на вісімсот доларів, – озвався хлопець.

Віктор посміхнувся. За його підрахунками хлопець помилився чи не втричі, але сперечатися з ним він не збирався.

– Гаразд, давай хоч вісімсот...

Вже у фойє, зайшовши до туалету й закрившись у кабінці, Віктор перерахував зелені банкноти й переконався, що з обіцяних восьмисот міняйло дав йому сімсот шістдесят, але й це не викликало в нього ніякого протесту. Він однаково вважав себе переможцем: адже він поміняв іграшкові гроші на дійсні, а не навпаки.

Єдине, що трохи гнітило, – це результат сьогоднішньої гри. Було ясно, що удача скінчилася. Це, звичайно, не остаточний вирок. Можна спробувати оскаржити в долі. Тільки-но як перевірити? У казино він більше не піде. Двічі в житті – цілком досить. Перший раз і останній.

4

Навіть у стумі вечірнього міста на обличчі у Віктора, мабуть, читалося, що в кишені в нього майже вісімсот баксів. Принаймні, Хрещатиком він ішов прямцем, не ухиляючись від зустрічних перехожих, а змушуючи їх обходити себе; доки так він прямував, двічі озивалися до нього моторні дівчиська, одягнені надто легко навіть для ніжної прохолоди літнього вечора. А потім, хвилин за п'ять, біля кав'ярні «Грота» ще одна, третя, із хлоп'ячою стрижкою і зсунутими на чоло великими сонцезахисними окулярами, сказала йому впритул: «Не поспішай так, мене не помітиш!» І він зупинився здивовано, завважив її, тендітну, в усьому міні.

– Ну? – сказав він, а вона широко усміхнулася й опустила на носик величезні, як тепер здавалося, окуляри, сховавши за їхнім темним склом не просто очі, а майже все обличчя. Тільки усмішка лишилася нижче за окуляри.

– У тебе є куди йти? – запитав раптом Віктор, не дочекавшись відповіді на своє неконкретне «ну?» І дійсно, на таке «ну?» і відповідати ніяк.

– Є куди, – кивнуло дівчисько. – Ходім!

– Стривай, – Віктор підняв руку до свого обличчя, торкнувся вказівним нижньої губи і замислено продовжив – А яка програма? І скільки коштує?

– У тебе вистачить, – дівчисько знову підняло окуляри. – Сховай, бо загубиш...

І вона подалася вперед, тонкою рукою дотяглася до лівої кишені куртки, вихопила зелену сотню, що визирала відтіля, помахала нею перед обличчям Віктора, потім згорнула банкноту навпіл і засунула її назад у ліву кишеню.

– Понтуюєш? – запитала вона.

– Ні, я зроду розтелепа. Тебе як звуть?

– Світлінка, а тебе?

– Вітько...

– Ну що, Вітьку, гайда!

Вони піднялися до кінотеатру «Дружба». Далі Світлінка вела Віктора нагору Лютеранською до Печерська. Віктор ішов позаду на півкроку й то дивився навсібіч, то розглядав дівчину. Вона раз у раз напівоберталася, перевіряючи, чи не загубився він.

– Ти чим узагалі займаєшся? – запитала вона, напівобернувшись у черговий раз. Запитала ліниво, без цікавості.

– Я? – Віктор зітхнув, замислившись. Раптом потрібне слово саме вихопилося з рота. – Я – полярник...

– Полярник? – здивувалася Світлана. – Йй-йй? Либонь, сидів?

– Зимував... Чи, власне, літував.

– На крижині?

– Майже. В Антарктиді, в експедиції. Знаєш, в Україні є там дача, «Фарадей» називається. Я там за захист прав пінгвінів відповідав.

– Дача? В Антарктиді? Кулі ллеш! – засміялося дівча.

– По-перше, я не люблю такі слова, а по-друге – я не брешу! Я дійсно щойно звідти.

Світлана раптом зупинилась, її круглі оченята спалахнули.

– Уже, полярнику, прийшли!

Віктор озирнувся й побачив, що зупинилися вони перед відкритими навстіж воротами дитсадка. Вуличні ліхтарі насилу підсвічували пісочниці й гойдалки. У вікнах двоповерхового будинку не світилося. Віктор перевів погляд на Світлану, потім ще раз зизим оком – на дерев'яні навіси біля дитячих майданчиків. У думках зринула підозра, що Світлана збирається «почастувати» його підлітковою романтикою вулиці. А йому цього не хотілося. Відкритий про-

стір – чи то в Антарктиді, чи то в центрі Києва – він не полюбляв. Особливо коли над цим простором залягала темрява.

– Ну й що далі? – запитав Віктор і в голосі пролунало легке роздратування. – Що ми тут робитимем?

– Не бійся, Вітьку, – зашебетала Світлінка. – Маю чарівний ключик!

І вона легко рушила до бічних дверей дитсадка. Спритно відімкнула двері і, зазивно махнувши рукою, пірнула в темряву. Віктор увійшов слідом.

Усередині було напрочуд тихо, і ця тиша здалася Вікторові тривожною.

– Не бійся, тут нікого! – чомусь прошепотіла Світлінка й знов махнула рукою, показуючи дорогу.

Вони піднялися на другий поверх, пройшли широким коридором, слухаючи, як порипує під ногами паркет. Потім Світлана відкрила двері й вони зайшли до якогось приміщення. Очам Віктора, що вже звикли до півмороку, відкрилася спальна кімната з двома десятками по-військовому застелених дитячих ліжечок. Збиті «трикутники» подушок стояли рядком і відразу нагадали Вікторові про піонерські табори з радянського дитинства.

– Чого стоїш? – запитала Світлана. – Треба прилаштуватися, бо буде незручно!

І вона взялася зсувати ліжечка впритул. Її намір був зрозумілий. Якщо зсунути п'ять таких ліжечок до купи, вийде одне нормальне двоспальне ліжко, що й робила зараз Світлана.

Закінчивши, вона повернулася.

– Гей, полярнику, роздягайся, бо замерзнеш!

Віктор раптом зникнув. Знову озирнувся навсібіч, прислухався до тиші, подивився на охайні не зсунуті Світланою ліжечка, що геометрично шикувалися ліворуч.

– Тут і досі дитсадок? – запитав він і озирнувся на Світлану.

Вона стояла вже в самих трусиках.

– З восьмої ранку до шостої вечора – так, – відповіла вона.

– А із шостої вечора до восьмої ранку?

– Ти чого, Вітьку? – до подиву в голосі домішалося роздратування. – Тебе щось непокоїть?

– Та ні, – Віктор опанував себе, полишив зайві думки й хутко роздягся.

Вони вже лежали на «поперечному» ліжку і Віктор вдихав пах якихось парфумів, коли Світлана нарешті торкнулася його грудей, повернулася на бік і прошепотіла: «Не бійся, це не бордель! До речі, вранці та вдень я тут теж працюю...»

– Ким? – Віктор повернувся до неї і торкнув пальцем її губи.

– Ну, не вихователькою, звичайно, – відповіла вона й поцілувала його пальчик. – Я з дітьми пісні розучую. На піаніно їм мазурки й польки граю, а вони собі танцюють. Просто позаздрити можна!

– Тобі й зарплату тут платять?

– Авжеж, п'ятнадцять баксів на місяць у рідній валюті... Однак батьківщину люблять не за бакси...

– Яку батьківщину? – не втямив Віктор.

Світлана обійняла його, пригорнула до себе.

– Мою батьківщину, оцей садок! Я тут п'ять років свого життя провела, спочатку в яслах, потім – у різних групах. Мене сюди батьки о восьмій ранку скидали, а о шостій вечора забирали.

– Нащо тобі це? – здивувався Віктор. – Ти ж, напевно, і так непогано заробляєш!

– Нехай тобі біс! – розсердилася раптом Світлана. – Ти мені ще ні копійки не заплатив, а вже мої гроші рахуєш! Ну-бо, мерщій до роботи!

Вона зареготала, повернула Віктора так, що він опинився на спині, а сама вмостилася йому на живіт, схилилася, поцілувала в губи.

– Ти базіка, а не полярник! – сказала майже ласкаво.

– Ні. Я просто довго не розтуляв рота!

Порипування ліжкових сіток відлунило від стінок просторої дитячої спальні. Вікторові раптом дуже сподобалася мініатюрність Світлани. Він легко перекочував її через себе на інший бік і там знову горнув до себе, притискався до неї, шукав її очі, її губи. Це тривало довго, поки раптом звідкілясь із темряви не долинув далекий телефонний дзвоник. Разів зо три подзеленчав і замовк. Але Віктор підняв голову й знерухомів, наслухаючи.

– Не бійся, це в директриси телефон... Либонь, хтось помилився... їсти хочеш?

Здивований запитанням, Віктор розслабився, знову ліг, опустив голову на подушку, повернувся обличчям до Світлинки.

– А яке в тебе сьогодні меню?

– Меню тут із тисяча дев'ятсот сімдесят третього року не мінялося. Манна каша з плямою масла і полуничного джему посередині. Жадібні виїдають середину і п'ють компот, а розумні все це розмішують і з'їдають цілу тарілку...

– Нівроку! Було б непогано! – усміхнувся Віктор.

– Чому «було б»? – образилася Світлана. – Ти що, мені не віриш? Ану підводься! Руко-мийник у коридорі праворуч, горщики – там же!

Одягшись, вони пішли в інше крило будинку й там, у неосвітленій дитсадковій кухні, Світлана «наосліп» зварила манну кашу. Тільки коли вона відкривала холодильник, щоб узяти молока, на підлогу впало жовте домашнє світло. І блакитнуваті вогники газової конфорки також створювали видимість затишку. Але потім, коли Віктор скорчився в три погібелі біля столу в дитячій їдальні та їв алюмінієвою ложкою справжню манку з полуничним джемом, відчуття затишку більше не було. Навпроти сиділа Світлана, яка, завдяки своїй мініатюрності, почувалася за столиком цілком зручно. І Віктор, усміхнувшись, не втримався від питання:

– Ти навмисне не виросла? Щоб у дитсадку залишитися?

– Авжеж! – весело відповіла вона. – На дітей не ображаються – це раз! Їм багато чого вибачають – це два! І по-третє – їх теж намагаються не кривдити, а навіть навпаки – панькають! Зрозумів?

– Як же мені тебе панькати? – запитав Віктор.

– Ні, це я тебе наразі нанькаю, бо ти якийсь відморожений, тобто полярник. Ось, бачиш, кашею призволяю! А від тебе мені багато не треба – п'ятдесят баксів цілком вистачить!

– Не забагато? – сміючись поцікавився Віктор.

– Старий, у мене система знижок для полярників не передбачена... Але якщо ти будеш наполягати – я що-небудь придумаю!

– Ні, наполягати не буду! Я просто пожартував...

Прокинувся Віктор на тих же ліжечках. Десь на підлозі задзвонили будики. У розплюшені очі відразу вдарив сонячний промінь, і Віктор замружився, відвернувся. Нагнувся, перебіг очима підлогу й збагнув, що будики ночували у Світлинки в сумочці. Сама Світлана ще спала, тицьнувшись кирпатеньким носиком у подушку.

Віктор підвівся, відкрив сумочку, витяг звідти маленькі будики й вимкнув їх. Коли засовував їх назад, звернув увагу в сумочці на ключі від машини та якесь посвідчення. Озирнувся на Світлану, яка досі спала, й розкрив посвідчення.

Посвідчення виявилось студентським квитком Світлани Альохіної, студентки третього курсу Коледжу міжнародного бізнесу.

– Третій курс? – здивувався Віктор, ще раз озирнувся на Світлану, яка спала.

На фотокартці, вклеєній до студквитка, Світлана Альохіна виглядала набурмосеним і невдоволеним підлітком.

Здивований Віктор засунув студентський квиток назад у сумочку, підвівся й підійшов до вікна. Потягнувся, незвично бадьоро озираючи подвір'я дитсадка, і відразу відсахнувся до ліжок, помітивши, як на подвір'ї, жваво розмовляючи, з'являються дві жінки похилого віку.

Підскочив до Світлани, схилився, торкнув плече.

– Світлинко! Підводься! Сюди люди йдуть!

Світлана ліниво розплющила очі.

– А будики дзвонили?

– Дзвонили, хвилин п'ятнадцять тому.

– Що? – Світлана схопилася на рівні ноги, швидко вбралася, озирнулася на Віктора. – Чого стовбичиш? Нумо, швидко ліжка розставляти!

Під її чуйним керівництвом вони розсунули велике двоспальне ліжко на п'ять дитячих, підрівняли їх. Потім Світлана нашвидкуруч застелила ліжечка. Віктор лише зауважив, що ліжка «неторканого» ряду були застелені охайніше.

На вулицю вони чкурнули через якісь непримітні двері з іншого боку. У дверях зіштовхнулися з двома кремезними хлопцями, що заносили до будинку великі картонні коробки. Світлана цвірінькнула до них «привіт!» і проскочила вперед. Віктор пропустив їх усередину, наздогнав Світлану. Запитав:

– Хто це?

– Це тут одна фірма підвал під склад орендує. Комп'ютерами торгують, – пояснила Світлана.

Потім подивилася на годинник, повернула оспале личко до Віктора – в очах легкий сонний жаль, що ніби передує словам вимушеного прощання.

– Вітьку, а де мої чесно зароблені? – запитала Світлана.

Віктор слухняно дістав із кишені купюри, знайшов зелену півсотню й простягнув їй.

– Вибач, мені треба бігти, – сказала вона вже тепліше. – Якщо нагнешся – поцілую!

Віктор нагнувся до неї, маленької, милої, мініатюрної. Вона поцілувала його в губи.

– Може, ще зустрінемося? – запитав Віктор.

– Дай телефончик – подзвоню! – запропонувала Світлана.

Віктор заледве не назвав свій номер телефону, але відразу осікся. Тепер це телефон Ніни, Соні та якогось вартового, схожого на міліціонера.

– Немає в мене телефону... Поки...

– Не встиг придбати? – здивувалася Світлана. – Поки всі свої полярні гроші не протринькав на дівчат, купи мобільник!

– А в тебе є телефон?

Світлана зітхнула.

– Є, тільки біля нього мати спить, а вона не любить, коли її будять...

– Гаразд, – сказав Віктор. – Я тебе й сам знайду!

– Спробуй! – усміхнулася Світлана. – Знайдеш – поцілую!

Вони дійшли до Шовковичної. Світлана вискочила на дорогу, махнула рукою, і відразу якийсь приватник різко завернув до хідника й спинився біля неї. Світлана, домовившись із водієм, махнула Вікторові ручкою, сіла до машини й поїхала.

Віктор простежив поглядом за машиною, зітхнув і почимчикував вулицею далі. Завернув на Лютеранську і спустився вниз, на Хрещатик.

5

У щойно відкритій підвальній кав'ярні «Старокиївська» панувала приємна прохолода. Хазяйка великої угорської кавоварки позіхала, збираючи на прилавок учорашні тістечка.

Каву вона вчинила геть погану. Зате цукру вкинула донесхочу. Добре ще, що не розмішала.

Віктор досі перебував у полоні відчуттів минулої ночі. Думав про Світлинку, про її дивну й таку природну дитинність. Лишень студентський квиток якось до цього, до минулої ночі, не насував. Схоже на звичайну підробку для купівлі пільгових проїзних. Власне, це цілком можливо. Адже на Петрівці можна любісінько купити бланк будь-якого посвідчення – хоч МВС, хоч СБУ. Залишалось уклеїти фотографію і вліпити якусь печатку. А відтак – що хочеш, те й роби. У межах розумного, звичайно.

Віктор сьорбнув кави, але дивно, що ніякої звичайної кавової гіркоти на язичці не лишилося. Замість смаку кави зринув смак нічної манної каші з полуничним варенням, смак дитинства.

Минула ніч не відпускала Віктора. Уперше в житті він якось занадто легко і природно «купив» ніч щастя і пристрасті. І жодних неприємних відчуттів, жодних докорів сумління. Не соромно, не боляче, не прикро. Що там Брониковський казав? Прийде вік, коли безкоштовно вже не дають, а платити ще соромно? Віктор журливо всміхнувся. Брониковський, мабуть, не мав рації. Та й не було у Віктора відчуття, буцім він заплатив. Так, він віддав півсотні баксів цьому милому дівчиську, просто взяв і подарував на подяку за дивовижні миті. Чи це їй треба дякувати за ту легкість, з якою він позбувся зеленої купюри? Та й справді, усе сталося так легко, по-домашньому, наче вони були вже знайомі, й просто відбулося чергове романтичне побачення в дитсадку, де, мабуть, коли нема дітей, коїться чимало дивного і романтичного, де в підвалі торгують комп'ютерами, уночі варять манну кашу. Там, напевно, і на горищі щось діється. Невидиме, нечутне, непомітне. Радісна загадковість життя. Чомусь до Антарктиди такої загадковості не було.

Може тому, що Віктор був відмежований, відітнутий від неї своїм відлюдним і цілком повноцінним життям члена вже розваленої родини. У тому житті в нього були обов'язки: він годував пінгвіна Мишка, творив жалобні «хрестики», перечитував їх і часом сам ронив скупі сльози за майбутніми небіжчиками. Він дбав про Соню, він забезпечував Ніну грішми й самовідчуттям господині та дружини. У нього були ключі від власного маленького світу. Щойно тепер на дверях до його давнього світу з'явився новий замок, і він став біженцем. А вчора ввечері його перестріли посеред бігу й запропонували трохи щастя.

І знову в думках зринув дитсадок, лишень інший. Такий же двоповерховий, з такими ж пісочницями й гойдалками, але вже з дітьми, серед яких і він сам у коричневих шортиках і в синьому светрику та з високо підстриженим руським чубчиком. Обід, манна каша з полуничним варенням і маленьким айсбергом із масла, що тане згори. Потім – мертва година. Після неї – розучування пісеньки про зайчика.

«Цікаво, що зараз робить Соня, – стурбовано подумав Віктор. – Адже вона ніколи не ходила до дитсадка, не бавилася з іншими дітьми. У неї якесь зовсім інше дитинство...»

Віктор вийшов із кав'ярні, знайшов очима вуличний телефон, підійшов і потелефонував собі додому.

Довгі гудки викликали в ньому напругу. А раптом рурку візьме Ніна? Про що з нею говорити? Напевно, можна було б запитати: «Як справи? Що нового?»

На щастя, рурку взяла Соня. Радісним лунким голосом повідомила, що Ніна кудись пішла, а дядько Микола не ночував удома й не дзвонив, а кішку вона випустила на вулицю

погуляти, і що вона, хоч і дряпається, але дуже розумна, – сама йде гуляти, а потім сама приходить і шкрябає пазурами двері, поки їй не відкриють.

Соня переповіла всі останні новини й раптом спитала:

– А ти коли додому прийдеш?

Віктор розгубився, забарився з відповіддю.

– Не знаю, – проказав. – Може, за пару днів...

– А ти приходь, коли нікого не буде! – запропонувала Соня. – Я тобі пряженю зроблю! Я вже вмію. Тітка Ніна їхала на два дні, а мені тільки яйця залишала та булочку. І я сама собі пряженю смажила, я вже доросла! Ти Мишка бачив?

– Ще ні, – відказав Віктор. – Я сьогодні до нього поїду...

– Перекажуй йому привітання й скажи – нехай повертається. Тут без нього нудно...

– Скажу, – пообіцяв Віктор. – І в гості до тебе прийду, коли нікого не буде!

– І телефонуй частіше! – попросила Соня.

– Гарзд, я тобі завтра вранці потелефоную!

Віктор поклав рурку й зажурився. Його вабило назад, у минуле, у своє тодішнє життя. Власне, захотілося додому, аби все було спокійніше й стабільніше. Щоб ніяких більше «хрестиків» і похоронів з пінгвіном. Чи, принаймні, ніяких похоронів, а тільки «хрестики». Але в минуле можна тільки поринути думками й спогадами. А наразі треба зібратися, вдихнути побільше повітря, роздивитися й збагнути: де він, де Мишко? Що з минулого перейшло в сьогодні та як йому, Вікторові, до цього сьогодні пристосуватися, прихилитися, прижитися? Що йому потім, коли віддасть усі борги, робити? Та й боргів тих – жменя! Поїздка до Москви – до дружини, цебто до вдови банкіра Брониковського. Але головний борг – перед Мишком. Його віддати складніше, але він постарается. І почне робити це вже нині.

Ранкова кава, хоч і кепська, але своє зробила. Віктор прокинувся. Прокинувся для подальшого життя.

6

Феофанія зустріла Віктора проблесками сонця крізь набігли хмари. Легіт хлюпнув в обличчя прохолоду. Над головою голосно перешіптувалося листя дерев, галасували птахи. А попереду, на території лікарні для вчених, прогулювалися пацієнти. Високий старий у синьому халаті поволі ступав по алеї, зупинявся шокроку, ворухив губами, знову ступав.

«Інфарктник», – подумав Віктор, обганяючи старого.

Трохи далі попереду знаходилася ветлікарня. Треба лишень обійти головний корпус праворуч, зайти знадвору. Там теж є своя територія, по якій кілька місяців тому гуляв під чуйним наглядом лікарів пінгвін Мишко.

Віктор занервував, щось у душі озвалося болем. Знов чуття провини стисло невидимий душевний нерв, і Віктор зупинився. Стояв, дивився вгору, на верховіття. Чекав, доки почуття провини попустить, принаймні якось припишкне, сховається. Але стиснений почуттям нерв ударив по очах. Віктор зіщулювався від невідчутного, але усвідомленого болю. На очі йому набігли сльози. Віктор кліпнув і відкинув це бажання, вигетькав його. Рушив далі.

За головним корпусом двоє санітарів у білих халатах вигулювали по підстриженому травнику трьох собак. Один собака сильно припадав на передню лапу.

Віктор привітався із санітарами. Спитав, де лікар Ілля Семенович. Санітари направили його до ординаторської на другому поверсі.

Ідучи коридором, Віктор зазирнув до палати, де колись лежав Мишко. Розгледіти нових пацієнтів він не зміг. Тільки дитячі ліжечка побачив, та нікельований столик на коліщатках з якоюсь медапаратурою біля одного ліжечка. Дзижчання підказало Вікторові, що медустаткування на столику працює, а отже, точиться боротьба за життя чергового чотириноного пацієнта.

Іллю Семеновича Віктор дійсно знайшов в ординаторській. Лікар не відразу пізнав Віктора, але привітався дуже приязно.

– Пам'ятаєте, ви оперували пінгвіна Мишка? – нагадав про себе Віктор.

– Мишка? – перепитав Ілля Семенович, і на його обличчі виникла смутна усмішка. – Звичайно, пам'ятаю... У нас за всі ці роки тільки один пінгвін і був? А ви... я ж пам'ятав ваше прізвище...

– Золотарьов, – підказав Віктор.

– Атож! На вас тут чекали тижні три...

– Хто?

– Ну, я не знаю... Як кажуть, люди спортивно-ділової зовнішності... Один постійно тут стирчав. А інші двоє приходили вранці, самі Мишка вигулювали, а ввечері знову йшли...

– А потім що?

– Потім? Потім Мишко видужав, зміцнів. І вони його забрали. Приїхали на двох джинах, доплатили за ліки й лікування, дуже чемно забирали. Наостанок знову вас напитували і... якщо мені пам'ять не зраджує, щось для вас залишали... Ні, не так усе це було, забув я вже... Чекали на вас одні, а Мишка забирали інші. А конверт залишали ті, котрі на вас чекали. Отака плутанина! – лікар посміхнувся. – Як кажуть, без чарки не розберешся!

– І де ж цей конверт?

Лікар озирнувся на засклену книжкову шафу, потім подивився на свій робочий стіл. Присів на крісло, висунув одну шухляду, потім другу. Витяг відтіля кілька рентгенівських знімків, потім – коричневий конверт. Простягнув його Вікторові.

– Ось, тут нічого не губиться... крім совісті...

Віктор узяв конверт і запитально поглянув на лікаря.

– Атож, крім совісті, – повторив лікар. – Оце вчора довелося вигнати чергових нянечок – крали корм для собак із кухні! Вони, звичайно, не винні, – лікар сумно посміхнувся. – Це лише генна інженерія дасть раду...

Віктор уже не слухав Іллю Семеновича. Він витяг із конверта друковану на комп'ютері нотатку і складену газетну витинку.

«Телефонуйте до 20 травня за номером 488-03-00. Це у ваших інтересах». Підпису не було.

Розгорнув витинку й відразу в груди штрикнуло. У чорних жалобних рамцях на нього з газетної витинки дивився його колишній шеф Ігор Львович. Короткий некролог повідомляв про його трагічну загибель в автомобільній аварії на Бориспільському шосе. Водій перевищив швидкість, і коли на шосе зненацька виїхав вантажений піском самоскид, загальмувати вже було неможливо.

Віктор склав витинку й сунув її назад у конверт.

– А Мишка коли забрали? – спитав він лікаря.

– Давненько. Загалом він у нас шість тижнів провів, от і підрахуйте. Ви ж його самі сюди привозили...

Віктор кивнув. Потис Іллі Семеновичу руку, попрощався.

Зупинився надворі. Санітари ще вигулювали собак. Санітари були кремезні, й білі халати робили їх більше схожими на м'ясників, ніж на співробітників ветлікарні. Один із них раптом пильно подивився на Віктора і Вікторові стало моторошно. Він розвернувся й мерщій подався до воріт.

7

Від лікарні до цвинтаря недалеко. Навіть якщо ти здоровий і добираєшся сам. Просто, якщо ти їдеш на цвинтар, то думаєш про життя. Про своє чи чуже, але про життя, його зміст. І ці думки крадуть час, крадуть увагу. І дзвякання трамваю присипляє, заколисує неквапним рухом. Лишень коли за вікнами мигне червона мурована огорожа, а за нею – перенаселене місто мертвих, лише тоді думки про життя та його зміст відпурхнуть, як зграйка переляканих горобців. Трамвай жалобно уповільнить рух і зупиниться метрах у двадцятьох від головних воріт спокійного міста мертвих.

Крякіт ворон. Легкий вітерець. Бабусі продають могильні жовтці й миколайчики. Бездомні хлопчачки пропонують щойно поцуплені з могил букети.

Віктор зупинився перед ворітьми. Йому здавалося, буцім могилу Підпалого він знайде легко, без проблем. Хоча хвилин п'ятнадцять-двадцять доведеться йти.

Підійшов до погорбленої бабусі, одягненої в стару синю ватянку. Перед нею в дерев'яному ящику могильна квіткова розсада: фіалки й карликові ромашки.

– Почім? – запитав.

– П'ять гривень – десяток.

Віктор дістав п'ятірку. Узяв китичку садкових братків.

– Стривай! – сказала бабуся, дістала кульок із написом «Мальборо», розірвала його навпіл і загорнула в половинку кулька коріння фіалок.

Цвинтарною алеєю Віктор ішов поволі. Ноги самі вивели його до могили пінгвінолога. Могильний горбок заріс травою. Віктор присів напочіпки, поклав фіалки на землю. Десь далеко продзеленчав трамвай.

Віктор озирнувся – навкруг нікого. Тільки ворони крячать, і вітер шумить у кронах могутніх дерев.

«У мене не лишилося незавершених справ!» – згадалися слова Підпалого. Віктор зітхнув. Тут, з цієї могили, з похорону Підпалого почалося в них із Мишком інше, рівнобіжне життя. Життя, що вже давно закінчилося, принаймні в нього, у Віктора. Десь тут, мабуть, лежить і спить вічним сном Ігор Львович, у якого, напевно, лишилося багато незавершених справ і планів. Залишилися дружина і син. Либонь, там же, де він їх ховав від нашої реальності, – в Італії. І до Борисполя він, схоже, поспішав не даремно – на літак. Отут йому і підставили ногу самоскидом. У кожній історії є крапка. Це не конче фінал. Крапка важливіша. Якщо стоїть жирна крапка – вона й визначає, де в історії фінал. А крапки, грубшої за смерть, не буває.

Метрів за тридцять від могили Підпалого на охайному майданчику розташувалося «господвір'я» – сміттєвий контейнер, ущерть заповнений сохлими квітами та іншим цвинтарним сміттям. Поруч із контейнером із землі стирчала водогінна труба, що закінчувалася краном. Біля крану – відро й велика цинкова лійка. І на відрі, і на лійці – червоною фарбою інвентарні номери. До самого контейнера притулена старенька лопата.

Віктор узяв лопату, посадив по краях могили фіалки. Рясно полив їх. Він же, нібито, збирався й пам'ятник Підпалому поставити! Бо наокруг – суцільний мармур і овальні фотографії, а тут – майже безіменна могила. Тільки табличка на потемнілій від вогкості дощечці з прізвиськом та ініціалами покійного, як тимчасова перепустка на той світ. Пам'ятник – це ніби вічний паспорт. Обміну не підлягає.

Віктора знов заповонило чуття провини. Тепер уже перед Підпалим. Камінь ліг на душу, і Віктор, кинувши прощальний погляд на могилку, пішов назад, до виходу. Минув величезний двометровий мармуровий пам'ятник, що на повен зріст зображував небіжчика в спортивному костюмі «Адідас» та з ключами до «мерседесу» в руці. Сам «мерседес» визирив з-за його спини.

Віктор спинився, роздивився монументальний портрет небіжчика й тут його осінило: це ж той самий покійник, що «познайомив» його і Мишка з Олексою, це звідси їх із пінгвіном Олекса вперше підвозив додому на своїй машині.

«Расторопов Петро Віталійович. 15.03.1971- 11.10.1997».

– Одинадцять жовтня, – подумав Віктор. – Ховали, напевно, на третій день... тринадцятого... Нещасливе число...

Знову продзеленчав далекий трамвай, і Віктор рушив далі цвинтарною алеєю. Над головою літали ворони. Крякали. До їхнього крякання додався віддалений жалобний марш, і Віктор, озирнувшись, побачив далеко, у глибині цвинтаря, гурт людей. Чергові проводжання у вічність.

Хвилини за десять, повернувши на останню алею, що веде до воріт, Віктор побачив, як на Байковий цвинтар в'їхало з півтора десятка крутих іномарок, серед них – розкішний лімузин-мари. У хвості колони пливло чотири однакових чорних джипи. Останній джип зупинився. З нього вискочило двоє хлопців. Вони стали обабіч воріт, а вся кавалькада рушила далі алеєю, що провадить до церкви і до крематорію.

Віктор нащулювся. Губи ледь помітно всміхнулися через раптове припущення.

«Нема крутого похорону без пінгвіна», – подумав він, уважним поглядом проводжаючи валку іномарок.

Він надав ходи й пішов навперейми до цвинтарної церкви – просто по ділянці, просувуючись між нагробками й огорожками. Перед очима миготіли прізвища й дати життя, але варто було Вікторові звернути увагу на якийсь пам'ятник, як натикався він на чергову огорожку чи лавку, і цей шлях, що здавався ще п'ять хвилин тому найкоротшим, розтягувався. А церква, немов міраж у пустелі, не наближалася. Вона ніби мріяла над цвинтарем, над цим полем, усіяним нагробками й мармуром пам'ятників. Вона була недосяжна, неприступна, як посмертне щастя. А проте хвилини за десять закони фізичної географії знову перебрали владу до рук, і Віктор побачив неподалік, як заносять до церкви дорогу труну з полірованого червоного дерева та з бронзовими ручками четверо кремезних, елегантно одягнених чоловіків. Інші – а їх було чимало, душ сорок, – вийшли з машин і терпляче чекали на свою чергу. Кілька пань: усі в темних окулярах від Армані або Версаче. Довгі чорні сукні. Елегантна жалоба вбрання.

І раптом від пань до церковної брами смішно шуснула приземкувата чорно-біла істота. Віктор не встиг розгледіти її – лише вловив поглядом колір і розмір. І відразу серце радо тьохнуло. «Мишко!» – подумав він, тішачись тим, що мав рацію, – такий похорон без пінгвіна не обійдеться.

Задивившись уперед, Віктор боляче вдарився об трубу водогону. Подивився під ноги: ще одне «господвір'я» з краном, відрами й лійкою. Обійшов. Ще метрів сто – і він вийде на майдан перед церквою.

Віктор потер рукою через тканину штанів забите коліно, поспішив далі. Вийшов на алею, що веде до церкви. Побачив, що вся процесія вже зайшла всередину, і тільки двоє суворих на вигляд хлопців залишилися біля відкритої церковної брами.

Зненацька з цих дверей вихопився хлопчисько – обірваний, кошлатий. У руках тримав книгу. За ним слідом – молодий дяк. Обоє бігли назустріч Вікторові. Віктор зупинився – хлопчисько озирався й щодуху мчав на нього. «Злодіяка!» – збагнув Віктор і, різко ступнувши наперед, схопив хлопчика за праву руку.

Хлопчик, утративши рівновагу, упав на асфальт алеї і покотився по ньому. Тут же прискочив молодий дяк із рідкою борідкою й прищавим обличчям. Помітивши краєм ока, що справедливість от-от буде відновлена, Віктор рушив далі. А дяк тим часом вирвав із рук хлоп-

чика книгу, вгатив цією книгою його кілька разів по голові і теж поквапився назад до церкви. Наздогнав Віктора.

– Спасибі вам! – сказав, запопадливо зиркаючи Вікторові в очі. – Порятунку від них немає!

Віктор звернув увагу, що книга, яку дяк одібрав у хлопчика, була Біблією.

– Уже штук двадцять поцупили, – скаржився дяк, чимчикуючи поруч із Віктором. – Один Бог знає, нащо цим бездомним Біблії; вони ж неписьменні, читати-писати не вміють. Тільки квіти з могил крадуть і продають... Ще добре, якщо перед цвинтарем продають, бо деякі на Хрещатик їздять і там продають ці букети... Люди на побачення, на весілля йдуть... Купують квіти й не знають, що вони з цвинтаря... А недобре це, може нещастя принести...

Дяк засапався й замовк. До відкритої церковної брами зайшли вони разом, і, може, тому виставлена біля входу охорона, хоч і подивилася на Віктора пильно, але не зупинила його.

А в церкві, у приємній стумі, горіли свічі під образами й на поминальних ставниках. Панотець хрипким монотонним голосом відспівував небіжчика. Дяк одразу зник. Віктор залишився сам і підійшов до гурту, що щільно оточив дорогу труну. Спробував подивитися на небіжчика, та ба. Гурт стояв плече-до-плеча – ані шпарини, щоб зазирнути вперед. Залишалося тільки терпляче чекати, доки відспівування закінчиться. Але тужний голос панотця звучав далі, й хтозна, що це було, – псалми чи просто речитатив заупокійної молитви. Тільки коли пролунало «...і раба Божого Василя», збагнув Віктор, що це молитва. Він присів навпочіпки й подивився вперед, повз штани і темні сукні, сподіваючись побачити пінгвіна Мишка. Але відразу зловив на собі дивний погляд літнього чоловіка, що озирнувся. Звівся на ноги, відчуваючи себе пустотливим школярем.

Відспівування тривало півгодини. Потім труну винесли з церкви. Віктор знову помітив, як якась маленька істота майнула серед жалобної юрби і відразу загубилася, зникла. І він почекав, поки увесь хід розтягнеться по алеї. Приладнався й собі позаду процесії. Спробував зазирнути вперед, але, піймавши на собі ще один запитальний погляд, вирішив почекати і вже біля могили придивитися уважніше. Легко і природно він відчув себе своїм у цій жалобній процесії, ніби щодня лише й робив, що брав участь у відспівуванні й похороні незнайомих небіжчиків. Скорботних друзів і родичів він не сприймав як чужих. Мо й справді включилася пам'ять, що швидко відрегулювала його стан, і тепер він по-давньому виконував свою скорботну функцію, знову був частиною ритуалу, як церковний панотець або звичайний грабар.

Могилу для свіжопреставленого Василя викопали поблизу церкви. Там і поставили труну на вкритий бордовим оксамитом подіум. Відкрили червоне поліроване віко. Віктор нарешті побачив небіжчика: благовидне обличчя в дорогих окулярах і лише голова оповита бинтом. Розкішний костюм, на пальцях два персні, на руці – годинник, схожий на «Ролекс».

Віктор обійшов скорботних друзів і родичів з іншого боку, знову дивляючись уважно в найвужче коло – навколо труни. І тут розчарування відбилосся на його обличчі хворобливою гримасою: він побачив маленького, напевно чотирирічного хлопчика, вбраного в чорний костюмчик і білу сорочину. Оце ж він скидався на пінгвіна. Усередині у Віктора ніби порожнеча виникла. Він завмер, пильно дивлячись на хлопчика, пильно і невдоволено, немов той обдував його, а не власні очі й гадки. З'явилося фізичне відчуття образи, присмак образи на язичі – гіркий, нудотний. І все це відбивалося на обличчі Віктора. Він і далі дивився на дитину й не бачив, як стежать за ним двоє охоронців і літній, сивий чоловік із прилизаним, зачесаним набік волоссям. Літній кинув погляд на одного охоронця, і той, швидко впіймавши його погляд, кивнув із розумінням.

Якийсь дивний загальний рух рук відвернув увагу Віктора від хлопчика, і він, не змінюючи ображено-невдоволеного виразу обличчя, спостерігав тепер, як усі чоловіки взяли до рук мобільники. А в сивого, вищого за інших, у руках з'явилося відразу два мобільних телефони. Він ступив до труни і вклав один із них у руку покійного. Відступив назад. Набрал на

своєму мобільному якийсь номер, і телефон у руці небіжчика задзвонив, загравав електронну мелодію. Віктор стрепенувся, прислухався. Мелодія здалася водночас дивною й знайомою. Літній поправив смарагдового кольору хусточку, що стирчала з нагрудної кишені піджака, вибрав когось поглядом і кивнув головою. Відразу біля труни постало двоє. Вони поволі закрили віко. Мелодія мобільника зазвучала трохи тихіше.

«Стомлене сонце!» – згадав Віктор, упізнавши нарешті музику цього танго.

Труну спустили до могили, і ті ж двоє, одягнені, як тепер стало видно, набагато скромніше за інших, але все-таки незвично охайно для цвинтарних робітників, узяли лопати, й земля полетіла вниз, лунко б'ючись об віко. Танго все ще звучало. Тепер друзі і рідні підходили до купи коричневої глинистої землі, брали по пригорщі й кидали вниз, у могилу.

Хвилин за п'ять танго затихло. Музику мобільника закопали разом із небіжчиком. Віктор зажурився. Новий ритуал не припав йому до вподоби. І хто це вигадав? Де Мишко? Де Олекса? Чи це був похорон від якогось іншого «поховального бюро»?

На цвинтарі Вікторові більше не було чого робити, і він повернувся, щоб піти. Але не встиг і двох кроків ступити, як перед ним вигулькнули двоє охоронців в однакових чорних строях.

– Стривай, – сказав один із них голосом, у якому забриніли металеві нотки. – Поїдеш із нами...

– Далеко? – спитав Віктор.

– Не дуже, – відповів другий охоронець.

Умостили його в джип «Мерседес». Один охоронець сів за кермо, другий – поруч із Віктором на задне сидіння. Із джипу Віктор спостерігав, як учасники поховання сідають по машинах. Повз пройшла жінка в чорному й в окулярах, ведучи за руку хлопчика.

Машини почали рушати з місця. Клацнули дверцята джипу, і на передне сидіння поруч із водієм сів сивий чоловік.

– Рушай! – наказав він. Потім озирнувся на Віктора.

У його очах Віктор прочитав якесь тихе презирство й байдужість, він подивився на Віктора так, ніби його, Віктора, взагалі не існувало.

Їхній джип прилаштувався до хвоста валки, що поволі сунула цвинтарем. Сивий зітхнув, знов озирнувся на Віктора.

– Ти хто? – запитав він.

– Я? – Віктор стенив плечима. Йому було дійсно важко зараз пояснити, хто він.

– Ти, ти, – повторив сивий. – Я розумію, коли непрохані гості пхаються на чуже весілля, щоб задарма випити і закусити... Але на чужий похорон... Може, ти знав покійного?

Віктор заперечно хитнув головою.

– Я хотів подивитися... Чоловіка одного шукав.

– Шукав одного чоловіка, – повторив замислено сивий. – І що, знайшов?

– Ні... Він раніше займався охороною похоронів... тут, на Байковому...

– І як його звали?

– Олекса... бородань...

Сивий перезирнувся з охоронцем, що сидів поруч із Віктором.

– Цікаво... Отже, ти бороданя Олексу шукав?

– Ви його знаєте? – запитав із надією Віктор.

– Він його знає, – тицьнув сивий пальцем на охоронця. – Чи знав, я не в курсі... Ти ж його знав?

– Це того, що в серпні торохнули? – запитав охоронець.

– Ой, як цікаво! – сивий посміхнувся. – Це... коли вибухівку небіжчику під голову поклали, ге?

Охоронець кивнув.

– Знакомитий похорон! – сивий замислився. – Так... і нащо ти цього Олексу шукав? В інтонаціях сивого Віктор уловив небезпеку. Він ковтнув слину, зібрався з думками. «Треба говорити, треба більше говорити, – подумав він. – Мовчати – небезпечно».

– Хотів довідатися, що з моїм пінгвіном сталося...

– Із твоїм пінгвіном? – задумливо повторив сивий, і раптом він наче прокинувся – в очах у нього майнув вогник жвавого інтересу. – То ти... ти той хлопець, якого всі шукали?

– Коли шукали?

– У травні, здається, шукали... усіх запитували, просили коли що – дзвонити... Авжеж, чорти забирай, я ж тебе на ксероксі бачив!

– А хто шукав?

– Є такі люди в цивільному, усміхаються повсякчас... Вони ніби й не люди, а члени особливого мурашника... Настирливі дуже. Проте ввічливі. Вони мене двічі під брамою мого будинку зустрічали і дуже просили ксерокс із твоєю пикою моїм хлопцям роздати. Овва! Чим же це ти їм так уївся?

Віктор зрозумів раптом, що він живий, і що про нього майже нічого нікому не відомо. Той паскудний «хрестик», написаний товстуном, до друку не потрапив із простої причини – не було небіжчика. Тобто небіжчика шукали, поки він був живий, але не знайшли. І от тепер з'ясувалося, що він дійсно живий.

– Але більше не шукають? – з надією спитав Віктор.

– Не знаю, – стенив плечима сивий. Потім дістав із кишені мобільник. – Довідатися?

– Не треба, – попрохав Віктор.

– Зрозуміло, – кивнув сивий. – Отже, ще шукають. Але, мабуть, не так ретельно... Мене, до речі, звать Сергієм Павловичем.

– Віктор Золотарьов, – відрекомендувався бранець.

– Ну от і познайомилися.

Джип виїхав за ворота цвинтаря, розігнався. Тепер уся колона їхала вулицею Горького до Московської площі. Віктор дивився у вікно і думав. Думав про Олексу, про якийсь вибух на цвинтарі. Він прокручував уривки розмови, що відбулася десять хвилин тому й вивуджував із неї інформацію: «вибухівка в труні під головою небіжчика», «він його знає, чи знав...». Це про Олексу. Сергій Павлович знав про вибух, але докладно не знав про наслідки. Принаймні він не відразу вжив минулий час, згадуючи про Олексу. Залишалася надія. Але, можливо, охоронець знає більше.

І Віктор запитав охоронця, що сидів поруч із ним, про вибух.

– Небіжчиків не багато, але п'ять-шість було, – пригадав охоронець. – Інших поранило. Про Олексу казали, що ноги йому відірвало. Може, і вижив – не знаю...

Охоронець виявився небагатослівним, і в джипі знову стало тихо.

Минули Московську площу. Звернули до приватного сектора Голосієва. Промайнуло озеро з пісковим пляжем і грибками-навісами.

Хвилин за п'ять уся колона машин зупинилася.

– Приїхали, – сказав Сергій Павлович.

– Куди? – обережно поцікавився Віктор.

– На поминки, – сивий кинув на Віктора прищулений замислений погляд. – Ходімо... як на похорон нагодився, то треба й небіжчика пом'янути...

8

Поминки для Віктора почалися з того, що його обшукали. Усе з кишень повитягали, поклали в кульок і віднесли. Потім кивнули йому на двері, мовляв – іди.

Більшість гостей посиділа трошки за довгим столом у просторій вітальні з палаючим каміном, випила за упокій і порозходилася. Залишилося душ вісім. На цей час Віктор уже зрозумів, що Сергій Павлович тут господар, що покійний був чоловіком його дочки Наталки, яка сиділа тут-таки за столом. Чим займався небіжчик, так і лишилося невідомим. З випадкових розмов Віктор збагнув, що загинув він на полюванні від «сліпого» пострілу. Просто нещасливий збіг обставин: поруч полювали військові напідпитку. Один із них і всмалив по покійному, не розгледівши крізь листя, що це людина, а не лось.

– Нічого, нещасних випадків у нас на всіх вистачить, – мовив Сергій Павлович, вихиляючи чергову чарку «Гетьмана».

Потім один з охоронців, що обшукували Віктора, зайшов до зали і відразу зашепотів щось на вухо сивому хазяїну. Віктор одразу зрозумів, що йдеться про нього, бо хазяїн відразу подивився в його бік. Потім охоронець підійшов до Віктора і повернув забране з кишень.

Просто передав кульок, куди Віктор зразу зазирнув. Усе виявилось на місці: і долари, і лист від банкіра, і кредитка, і два паспорти – польський і український.

Навпроти сиділа тендітна жінка років сорока в обліжному чорному жакетику. Хто вона і як її звати, Віктор не знав. Його тут нікому не відрекомендували; щоправда, особливого подиву з приводу своєї присутності він серед поминальників не помітив.

Кілька скупих слів про небіжчика сказав сам хазяїн, потім підіймалися ще двоє чоловіків. Соромлячись своєї недорікуватості, вони швидко беленділи якісь банальності, що закінчувалися незмінним «нехай земля йому буде пухом!»

Якоїсь миті вже начмелений Сергій Павлович сказав: «Нудно сидимо!» і відразу, виокремивши суворим поглядом одного охоронця при столі, загадав йому поїхати на Хрещатик і привезти «музику з переходу».

Віктор теж вицмулив чимало. Закусював лише голубцями – миска з голубцями стояла просто нього. Почувши про «музику з переходу», здивувався. Але незабаром усе з'ясувалося: хвилини за сорок охоронець повернувся, ще й не сам – доправив збентеженого неголеного хлопця з гітарою. Хлопець був трохи пом'ятий, обличчя вирізнялося блідістю, а в очах палав нездоровий вогник. Він гарячково розгледівся в просторій вітальні. Очі його уп'ялись на застілля.

– У нас біда, – сказав йому голосно Сергій Павлович, і хлопець здригнувся – голова смикнулась угору – й подивився на хазяїна.

– Ти журливі пісні знаєш? – продовжив хазяїн.

Хлопець кивнув. Охоронець підніс йому чарку горілки й шматочок хліба.

– Ну давай! – наказав Сергій Павлович. – Оно ставай там, перед каміном, і співай!

– На синьому небі зірка палає, – завів хлопець рипким голосом. Сергій Павлович посміхнувся, кивнув сам собі й налив горілки. Потім із чаркою горілки підсів до Віктора.

– Тобі тут із нами не нудно? – запитав.

– Ні, – відповів Віктор.

– Гаразд... Бачу, ти чоловічок цікавий... Незабаром у Москву поїдеш?

Віктор зрозумів, що охорона прочитала лист банкіра до дружини й доповіла шефу.

– Трохи згодом. Спочатку треба пінгвіна Мишка відшукати...

– Ану, я допоможу тобі знайти твого Мишка, а ти однаково їхатимеш, то й для мене децицію відвезеш. Згода? Тобі такі люди довіряють, отже ти хлопець надійний, а це рідкість...

– Тоді, може, ви довідаєтеся, що з Олексою сталося? – попросив Віктор, відчувши, що ця людина дійсно багато чого може.

– Довідаюся, довідаюся я про твого Олексу, – кивнув він, піднімаючи чарку. – Нумо, за знайомство!

Віктор простягнув свою чарку навстріч, хотів цокнутися, але Сергій Павлович заперечно хитнув головою:

– На поминках не цокаються!

Випили мовчки й душком.

– Ще поговоримо, – Сергій Павлович підвівся і повернувся на своє місце.

Гітарист із переходу співав чергову пісню – про знедолю наркомана. Непомітно бралось на вечір. За вікнами стемніло. Вікторові в голові, щоправда, посутеніло раніше, і він просто заснув. Добре, що перед тим, як опустити голову на стіл, устиг відсунути тарілку з недоїденими голубцями.

Розбуркав його охоронець. П'яними сонними очима Віктор обвів кімнату, зупинив погляд на погаслому каміні й збагнув, що за столом більше нікого нема. Охоронець відвів його на третій поверх до маленької горнички. Там стояла червона підліткова канапка, вкрита смугастим чорно-червоним пледом. Віктор відразу, не розбираючись, улігся. Вкрився пледом і поринув у сон.

Посеред ночі стало йому спекотно, і він підвівся й прочинив віконечко. Знову поклався.

За якийсь час почув кризь сон, як хтось голосно розмовляє у дворі. Знову підвівся, підійшов до вікна, але мансардне віконце виходило під кутом сорок п'ять градусів у темне нічне небо. А от слова раптом стали розбірливі.

– Тільки зроби так, щоб він не образився! – пролунав голос сивого хазяїна.

– Гарантую, – відповів незнайомий молодий голос.

Потім завівся двигун, і було чути, як машина виїхала.

Завіконний простір заспокоївся: ні шумів, ні голосів. Але Віктор застиг у якомусь незручному стані напівчужання. Відчув, що в горлі пересохло. Увімкнув світло, розгледівся невпевненим загальмованим поглядом. Оглянув себе і, зрозумівши, що досі одягнений, вирішив спуститися, зайти на кухню й напиться води.

Виходячи з мансардної кімнатчини, озирнувся, намагаючись запам'ятати свої двері. Пройшов коридорчиком до дерев'яних крутосходів. Спустився на другий поверх. Там сходи трохи ширші. На першому поверсі Віктор спочатку потрапив у вже знайому простору вітальню з каміном. Потім знайшов кухню. Через незапнуті кухонні вікна усередину падало розпорошене світло вуличного ліхтаря. Віктор одразу вгледів двометровий холодильник. Підійшов, відкрив верхні дверцята, і – серед холоду спалахнула лампочка й вилила озерце жовтого світла на кухонну підлогу. Віктор на мить замружився, потім уважно оглянув полицки. Витяг текстуру апельсинового соку й банку тоніка.

– Затули світло! – пролунав раптом поруч за спиною стомлений голос.

Віктор озирнувся й побачив у протилежному кутку кухні вуличного гітариста, що співав минулого вечора журні пісні. Він сидів за кутовим столиком. Перед ним лежала відкрита бляшанка. Поруч стояла пляшка горілки й чарка.

– Тебе ж як людину просять! – повторив він.

Віктор закрив дверцята холодильника й знов озирнувся. Тепер хлопця він не бачив, треба було чекати кілька хвилин, поки очі призвичаються до півмороку кухні.

У кутку, де сидів гітарист, спалахнув сірник. Спалахнув і згас, залишивши замість себе рухливий вогник цигарки.

– Жертимеш? – запитав із притиском хлопець після павзи.

– Питиму, – відповів Віктор.

Він знайшов склянку і зробив собі сік із тоніком. Принюхався, дивуючись, що не пахне тютюновим димом.

– Сідай! – знову пролунав голос хлопця. – Хильнемо!

Віктор узяв стілець, сів навпроти гітариста, поставив перед собою склянку.

Хлопець підняв пляшку горілки, налив собі, потім долив Вікторові в сік із тоніком.

– Гарний домок, – сказав хлопець. – І холодильник забитий – можна місяць жерти... Там, у морозильнику, взагалі хрін зна що – самої мороженої риби видів п'ять, раки, креветки... Добре бути депутатом!

– Яким депутатом? – здивувався Віктор.

– Яким-яким! Усенародно обраним! – хлопець підніс склянку. – Випиймо за нього! Чолов'яга – перша кляса! Безвідмовний! Я жартома в нього косячок попросив, а він і справді приніс! – і хлопець показав свою кручену цигарку.

Віктор збагнув, чому на кухні не пахне тютюном.

– А чом ти вирішив, що він – депутат?

– По-перше – багатий, значить на депутатство стане... А по-друге, там, у туалеті, понад унітазом його передвиборчий плакат з обіцянками. Я саме блював, а тоді голову підвів – покращало – дивлюсь, а він – на мене просто зі стінки!

Віктор відчув невиразне занепокоєння. Щось зі сказаного гітаристом зачепило його. Він ковтнув свого коктейлю, у якому тепер понад усе відчувалася горілка, звівся на ноги й знову підійшов до холодильника.

– Замружся! – порадив він гітаристу і відкрив дверцята морозильника.

Погляд упав на дві полиці, запаковані мороженою рибою й океанською екзотикою. Віктор замислився. Йому раптом здалося, що ця риба насправді для Мишка, і Мишко десь поруч, немов пінгвіна ховають від нього зумисне. Але потім Віктор опустив погляд на нижні полиці й побачив таку ж рясноту мороженого м'яса, курок, качок, рябчиків і ще якусь дивовижу на споді. Віктор присів навколішки, нахилився. Від подиву в нього роззявився ріт: на споді лежали дві заморожені черепахи. Віктор не міг вийти з дива, підвівся, захлопнув дверцята. Повернувся до столика.

– Ну? Як тобі? – запитав гітарист.

– Тебе як звуть?

– Ігор.

– Ти не знаєш, Ігорю, депутати черепах їдять?

– Ти обкурився? – загіготів гітарист. – Геге! Черепах... Я оце місяць тому, коли втік, кілька днів їжачків у лісі ловив і смажив...

– Відкіля втік?

– З армії.

– І не боїшся грати по переходах? Адже злапають!

– Не злапають! – твердо сказав Ігор. – Я ж дременував із російської армії, з Белгорода, а граю в «незалежних українських переходах»! Тепер я за кордоном!

– Атож, – погодився Віктор. – Тепер – ти іноземець! А зовні не схоже!.. А їжачки смачні?

– Ні... Бач, у мене солі не було. Із сіллю, напевно, краще б пішли... Так... напевно і мені вже час... – задумливо мовив гітарист, знову наливаючи собі горілки до склянки.

– З тобою за концерт розплатилися?

– Та мені якось ніяково. Запитувати було незручно... я вже сам тут дещо взяв, замість грошей...

Ігор насилу підвівся, зітхнув. Загасив об столик недокурки.

– Так, де моя гітара? – запитав він уголос, озираючи підлогу. – Ось вона, рідна, – нахилився, узяв гітару, і раптом кухня освітілася фарами автомобіля, що заїхав у двір.

Гітарист відразу присів на підлогу. Віктор і собі нахилився до столу. Потім повернувся до вікна й зрозумів, що його однаково не видно. Підійшов, виглянув назовні й побачив, як із джипу двоє вже знайомих охоронців витягають і складають на цегляну доріжку невеликі, але, схоже, важкі, текстурові коробки, перев'язані мотузкою.

За пару хвилин у двір вийшов і господар будинку, переговорив з охоронцями. Потім повернувся до будинку. І тут німе кіно завіконного нічного життя перетворилося на звукову доріжку без зображення. Коридором повз кухню прогупали кроки. Віктор нашорошився, зазмер. Кроки затихли, але невдовзі знову почулися за кухонними дверима. І самі двері раптом відкрилися. Клацнув вимикач і запалилося світло. І обоє – Віктор і Ігор – замружилися.

Сергій Павлович лише на мить, здається, здивувався, побачивши нічних кухонних гостей. Охопив поглядом кухню. Оцінив обставу.

– Не спиться? – запитав, явно не сподіваючись на відповідь. Потім зупинив погляд на Ігореві. – Концерт закінчений, життя триває, – сказав він, порпаючись у кишені пожмаканого білого піджака. Видістав із кишені кілька зім'ятих купюр, фаховим жестом картяра розгорнув їх віялом, вибрав дві по п'ятдесят гривень і простяг Ігорю.

– Можеш іти!

Ігор узяв гроші, на обличчі майнула пустотлива усмішка. Підняв гітару з підлоги.

– Якщо треба... я можу ще якось заспівати...

– Не приведи Боже! – відповів Сергій Павлович. – Щасливої дороги!

Ігор визадкував із кухні. Хазяїн перевів погляд на Віктора.

– А ти сідай, поговоримо!

Вони сіли за кутовий столик. Кілька хвилин мовчали. Потім Сергій Павлович повідомив, що довідався чимало цікавого про його, Вікторові, минулі справи. І знову заговірив, спостерігаючи за Віктором, ніби перевіряючи його реакцію. З минулих він, щоправда, назвав тільки справи газетні, «хрестики», і згадав якогось Селіванова, під «дахом» якого наче й працював Віктор. Про похорон із пінгвіном і слова не зронив.

Павза затягувалася. Віктор мовчав. Сергій Павлович підвівся, зварив каву, поставив на столик дві філіжанки й цукорницю.

– Призволься, – мовив він м'яко. – Усе в тебе буде гаразд... і до Москви поїдеш... Тільки трохи згодом.

Віктор стрепенувся, подивився на хазяїна уважно.

– Не бійся! І справді все буде гаразд... А от Селіванова в тебе більше нема. Його, на жаль, узагалі більше нема. Тобто ти залишився без «даху», і якщо піде дощ чи – ще гірше – град, то сам розумієш...

Віктор поклав у каву ложку цукру, розмішав, пригубив. Зітхнув. Алкоголь вивітрювався з голови. Вивітрювався поволі, але натомість приходила вже не фізична, а душевна вагота. Він вже ніби оплакував свою волю, якою по-справжньому і насолодитися не встиг. Просто не усвідомив, бо навіть не дійшов до неї. Лише кілька кроків у хибному напрямку – і по всьому! Чужа смерть, похорон без пінгвіна, цікавість і полон. Отакий наївний і легкий перебіг подій.

– Людині багато не треба, – озвався Сергій Павлович. – Трохи їжі, трохи грошей і будиночок – дах над головою. Щоб як у равлика... Є такий закон – Закон равлика. Ти маленький равлик – у тебе маленький будиночок, я великий – мені потрібний будиночок більший і міцніший.

Я, може, вже і свій будиночок переріс – треба заново будуватися. А от равлик без будиночка називається слимак. Знаєш, як до них відносяться і що з ними роблять? Хочеш, я тобі «дах» збудую?

– Навіщо я вам? – вичавив із себе Віктор. – У вас усе є, ви – депутат парламенту...

– Отакої! Який депутат? Я лише кандидат у депутати, а тільки-но стану депутатом – «дах» твій стане міцнішим. Та й узагалі, ти – вільна людина! Я тобі просто тимчасову роботу про-

поную. Розумієш, ти, виявляється, добре про небіжчиків пишеш, а мої хлопці ледве читають. Мені така людина, як ти, зараз дуже потрібна – з фантазією, із заплямованою біографією... Напишеш для мене кілька виступів перед виборцями, програму. Ти ж ближче до виборців, ти знаєш, що їм треба. Це, власне, не дуже важливо, але так ліпше... А потім, після того, як стану депутатом, – край! Їдь до Москви, Нью-Йорку, Сантьяго-де-Чилі! Куди заманеться!

– А якщо вас не оберуть?

– Неправильне питання загадуєш! Конкурент у мене – чоловік зі шрамом на обличчі. До того ж майже лисий! Наш народ таких не любить! До речі, хлопці обіцяли до ранку про твого пінгвіна дізнатися, – хазяїн подивився на годинник. – За годинки дві почуємо, як там твій Мишко. А поки йди поспи. Розумним людям треба спати довше! Кажуть, що сон продовжує їхнє життя.

9

Добрий ранок рано не настає. А нині ранок дійсно виявився добрим: Віктор прокинувся ближче до полудня. І спав він цього разу роздягненим, з комфортом, під теплим коцем. А в мансардне віконечко світило сонце, і проміннячка його танцювали по обличчю Віктора, будили-гріли шкіру, поки він не відвернувся, поки оспало не відсунувся від сонця. А потім очі самі повільно розплющилися – повіки стомилися затуляти їх від сонця, або сонце було таке яскраве, що пробивалося навіть у заплющені очі, й дітися від цього сонця, як від долі, було нікуди.

Віктор опустил ноги з канапи, й відразу, глухо цокаючи, покотився дерев'яною підлогою порожній гранчак. Віктор нагнувся, зосередив на гранчаку погляд, але відразу помітив ще два предмети, послужливо поставлених біля канапи на підлозі – пляшку пива й відкривач із добротною дерев'яною ручкою. Про нього подбали. Віктор відкрив пиво, налив до склянки, випив. Згадав минулу ніч, потім минулий день. Потім нічну розмову з господарем. Ще випив пива. Думати не хотілося. Боляче думати – навіть не голові боляче, а якось усьому тілу. Лише кортіло дудлити пиво й не думати. Але пива була тільки одна пляшка, а думок навколо витала така безліч, що відмахнутися від них, як від комарів, було неможливо. І знову – нічна розмова, джип, з якого вивантажують текстурові коробки, гітарист із Хрещатика. Але ж уранці Сергій Павлович обіцяв поділитися новинами про Мишка. Ранок настав давно, й тепер ці новини перебували десь поруч, чекали на нього.

І Віктор підвівся, потягнувся, одягся. Зазирнув до кулька, що валявся в кутку кімнатчини, – там усе на місці: паспорти, гроші, лист із кредитною картою. Розпихуй по кишнях – і йди! Лишень куди? Поки він, як говорив уночі Сергій Павлович, равлик без будиночка. Тобто – слимак, якого можуть розчавити не помітивши, чи помітивши, що, утім, не змінювало результату. І те, і те боляче. І те, що його довго шукали й чигали у Феофанії теж досить промовисто.

А йшлося про те, що хтось дуже хотів опублікувати той самий нудний, бездарний «хрестик», написаний на нього товстим полохливим хлопцем. Тобто в самій історії крапку поставили, а на ньому крапку поставити не змогли – не знайшли! Врятував талан. Талан у грі. Руетка врятувала, врятували пластикові іграшкові грошики, якими в цьому цяцьковому світі можна було розплатитися за власне життя, викупити себе з лиха і заморозити до часу в Антарктиді. Сміх та й годі. Завжди разом, до пари, плече до плеча.

Та якщо можна потрапити до Антарктиди, то й іншій халепі можна раду дати. Бо як виживеш, то далі за Антарктиду не полетиш!

Віктор зійшов униз. У будинку – тихо і порожньо. Анікогісінько.

Знову зазирнув до холодильника на кухні. Знайшов ковбасу, масло. Щось дзвякнуло в пам'яті, і він відкрив морозильник. Подивився з тупим подивом на безголові риб'ячі тушки, на кульки з королівськими кветками, на двох заморожених черепах.

«Для черепахового супу?» – подумав. Захлопнув дверцята.

Їв, запивав пивом, узятим просто з ящика в кутку. Там було ще багато пива. От уже справді ранковий напій, як для французів – кава! І разом із пробудженою бадьорістю приходила приємна вагота, ґрунтовність, нерухома самовпевненість пам'ятника.

А потім до подвір'я заїхали дві машини. І з'явився Сергій Павлович, замислений, здавалося, заклопотаний. Зазирнув на кухню.

– Наїсися, зіходь до підвалу – сходи праворуч від вхідних дверей.

Віктор кивнув. І все далось легко – пити пиво, закушувати хлібом із ковбасою, кивати.

У підвалі стояв великий більярдний стіл. Поруч – барна стійка з трьома високими одноногими ослонами. Далі, за барною стійкою, двері. Типові двері, за якими конче була сауна.

Сергій Павлович самотою ганяв кулі. Не прицілюючись, думаючи про своє. Побачивши Віктора, усміхнувся.

– Граєш? – запитав, кивнувши на більярд.

– Колись пробував.

– То спробуймо ще! – дістав трикутник, поклав у нього кулі. Рукою показав на стійку з киями.

Віктор вибрав собі кий подовше.

Розбивав Сергій Павлович. Відразу ж дві кулі закотились у лузи. Кий Вікторові не знадобився. Одна за одною кулі залишали стіл, і зрештою господар винувато стелує плечима.

– Вибач, – сказав він. – У мене так часто виходить. Хочу дати іншим пограти, а вони просто не встигають... Гарзд, ходімо до кухні!

Вони піднялися на першій поверх. Сіли до кутового кухонного столика, де зовсім недавно сидів Віктор із залітним гітаристом.

– Щось про Мишка довідалися? – запитав Віктор.

– Про Мишка?... Знаєш... Немає твого Мишка... У Києві немає... Олексу твого знайшли. Може, він тобі щось розповість.

– А де він?

– У нього тепер власна кав'ярня на Татарці. Називається «Афган»... Місце гарне – над урвищем...

– І можна до нього підїхати? – із сумнівом запитав Віктор.

– Звичайно, можна! Ти гадав, що до в'язниці потрапив? Ні, ти тепер на зарплатні. Відсидів робочі години – і гуляй!

– І ви не боїтеся, що я втечу?

– Ну ти ж не дурень! До того ж, обидва твої паспорти тимчасово я покладу до сейфу. Щоб якийсь кишеньківець не поцупив! У нас тут у Києві біда з кишеньковими злодіями – понаїхали з усієї України! То мобільник, то гаманець цурпелять... А ще тобі ж на краще нікому зі старих друзів не повідомляти про своє повернення...

Віктор кивнув. Дістав обидва паспорти й простягнув Сергію Павловичу.

– Ну от, бач, який ти кмітливий! – усміхнувся Сергій Павлович. – Швидко Закон равлика засвоїв! Тепер тут, – він обвів рукою і поглядом стіни кухні, – твій будиночок. Відчуєш небезпеку – бігцем сюди, під дах! Зрозумів?

10

Напівбезсонна ніч давалася взнаки. Але сама погода бадьорила. Передвечірнє сонце сліпило очі. Віктор, проїхавши маршруткою до Куренівського узвозу, далі йшов пішки на Нагірну. Перехожих майже не було, і тільки машини раз у раз гасали повз вулицею з якоюсь шаленою швидкістю. І це при тім, що асфальт на дорозі був схожий на ементальський сир.

Кав'ярня «Афган» тулилася на першому поверсі якогось НДІ. Тільки вхід до неї прибудували з вулиці – не сходинки, а просто бетонний пандусик із поруччям. Подвійні двері були відкриті, і Віктор ступив два кроки бетонним пандусиком угору та зайшов усередину. За напрочуд низькою барною стійкою – нікого. У залі – кілька столиків і теж напрочуд низьких, на взір журнальних. І жодного стільця. Здивований Віктор підійшов до барної стійки і зазирнув за неї – там вилискувала нікельованими фіглями та ручками кавоварка «Сіменс», поруч – початі пляшки, догори ногами висіли щільними рядами чистенькі келихи й бокальчики.

Віктор дістав із кишені монетку і постукав по барній стійці.

– Зараз! – пролунав голос, що здався знайомим.

Віктор уп'явся поглядом у білі двері за барною стійкою. За дверима щось рипнуло. Вони відкрилися й у проріз в'їхав на інвалідному візку бородань Олекса.

Віктор отетеріло уп'явся очима. Відразу помітив, що ніг в Олексі не було. А те, що від нього залишилося, було вдягнуто у військовий камуфляж.

– Овва! – здивувався Олекса, пізнавши у відвідувачеві старого знайомця. – Ти?

– Я.

– Отакої! – Олекса витримав павзу, і на обличчі його досі панувало здивування й недовіра до побаченого. – Ти живий?

– Атож, – кивнув Віктор. – А ти?

Олекса гірко посміхнувся.

– І я... Лишень бігати важко... – і він кинув погляд на зачочені й приколєні чимось угорі холоші камуфляжу. – Сідай, я тобі каву зварю!

Віктор озирнувся на залу.

– А! Чуєш, зайти туди, – він кивнув на відкриті двері, з яких сам виїхав. – Там є крісло на коліщатах... Для гостей.

Віктор зайшов до комірчини й побачив три складаних нікельованих інвалідних крісла, що вишикувалися попід стінкою. Взяв одне, хуменько розклав. На обличчі з'явився вираз гіркоти. Він сів у «гостьове» крісло, поклав долоні на нікельоване зовнішнє обіддя великих коліс. Штовхнув обіддя, й крісло поїхало до дверей. Виїхав до барної стійки й уперся в крісло Олексі, що вправно порався біля кавоварки.

Олекса обернувся.

– Не казись! Иди, вибери столик і сідай!

Віктор підвівся, підняв і проніс над головою Олексі легке інвалідне крісло, опустив його вже за барною стійкою біля ближнього столика. Знову сів. Тепер усе стало на свої місця – «журнальні» столики виявилися ідеальної висоти для тих, хто сидів на інвалідному кріслі.

Хвилини за дві з-за барної стійки виїхав Олекса. На приробленій до його крісла таці стояли дві кавові філіжанки й цукорниця.

Він хвацько підкотив до столика, якось загальмував і швидким рухом поставив перед Віктором філіжанку з кавою.

– Ну от, – сказав він, розмішуючи у своїй філіжанці цукор. – Щось утрачаємо і щось віднаходимо...

– Ти став філософом? – запитав Віктор. Кав'ярня більше не здавалася дивною.

– Нема викруту, – розвів руками Олекса.

Вікторові раптом здалося, що руки в Олексі стали набагато довші. Довші й жилавіші.

– Що ж тоді сталося? – спитав Віктор.

– Сапер помиляється лише раз, а потім – щонайкраще – решту життя згадує про цю помилку... От і я тепер згадую... Такий похорон зіпсували! Коротше – мого шефа і його двох найближчих рознесло на шматочки, а мене тільки втяло. І відразу – ні грошей, ні ніг. Добре, друзі допомогли, – він озирнувся кав'ярню, – без справи не залишився... Відтак і пораюсь тут.

Далі Олексю оповів Вікторові, що кав'ярня формально належить Товариству воїнів-інтернаціоналістів, тому податків не платить. Ревізорів тут теж ніяких не буває. Місце, мовляв, невигашне. А поруч – гуртожиток, де живуть інваліди війни в Афганістані. Думали вони ще спортивний клуб інвалідів організувати, але поки руки не дійшли. А взагалі в них «візочників» на гарну олімпійську збірну вистачить. І в усіх – міцні руки.

– А що з Мишком? – спитав нарешті Віктор про головне.

– З пінгвіном? – Олексю замислився, почував за вухом. – Лиха година... Знаєш, у мого шефа перед останнім похороном проблеми виникли – хтось підвіз візку. Одержали кілька вагонів спиртного без документів, на триста тисяч зелених. Документи мали наступного ранку підвезти, а вночі хтось УБОЗ на нас нацькував і все конфіскували. Навіть викупити не вдалося. Потім ще із двічі такі придибашки. Ото й борг майже на мільйон баксів. А гроші він був винний одному москвичу, що тут кілька бензоколонок поставив... Тож він у рахунок боргу твого Мишка забрав – у нього в підмосковному маєтку приватний зоопарк... Я тут нічого вдіяти не міг...

– А як цього москвича знайти?

– А він тепер у себе, у Білокам'яній. Бензоколонки в нього один наш депутат відібрав... себто виперли його з України.

– А звуть його як?

– Ти що, серйозно?

– Атож.

Олексю покачав головою.

– Прізвисько – Сфінкс. За паспортом – Ковальов Ілля... У нього в Москві банк – Комерційний Газовий... Ти хоч тямшиш, що це таке?

– Що таке банк? – Віктор стелував плечима. – А що тут розуміти? Банк – це багато грошей...

Олексю заперечно хитнув головою.

– Банк – це власна розвідка, власна армія, можливість купити кого завгодно й уколошкати кого завгодно так, що в жодному сейфі не знайдуть...

Віктор важко зітхнув.

– Ти, либонь, знаєш, що тебе шукали?

– Знаю, – сказав Віктор.

– І отак вільно по місту їздиш?

– А що маю робити? – запитав Віктор. – Я хочу Мишка знайти.

– Оце – любов! – пожартував Олексю.

У цей час до кав'ярні в'їхало на кріслах-візках двоє хлопців, теж одягнених у камуфляж. Олексю кинув на них погляд, і вираз на обличчі миттєво став зосередженим.

– Привіт! – видихнув, під'їхавши до їхнього столика, перший «візочник». Подивився уважно на Віктора, потім перевів погляд на Олексю. – Ти Потаповичу дзвонив?

– Дзвонив, він за годину підкотить.

– Тоді зроби нам кавки!

Олексю подивився задумливо на Віктора.

– Під'їдь до стійки, – сказав йому неголосно. І сам, розгорнувши крісло-візок, поїхав до бару.

Віктор підкотив до стійки й одержав від Олекси папірець із його телефонним номером.
– Дзвони при нагоді. Чи заходь на каву! – мовив Олекса, даючи зрозуміти, що Вікторові час іти.

Віктор склав крісло, заніс до комірчини і, кивнувши на прощання, залишив кав'ярню «Афган», супроводжуваний прищупленими поглядами двох «візочників», що в одного була одна нога, а в іншого – жодної.

11

Увечері Сергій Павлович посадив Віктора за стіл у вітальні. Наказав одному зі своїх охоронців принести пляшку червоного «Бургундського» й сиру. Так гарно почалася перша бесіда з кандидатом у члени парламенту, від якого поки не можна було втекти. Власне, Віктор і в думці не покладав поки нікуди тікати. Інтуїція підказувала, що хазяїн – людина більш-менш порядна, чи, принаймні, – людина слова. До клітки Віктора ніхто не садив, до міста відпускали. Тобто він майже вільний. Хіба що обоє паспортів лежали десь у сейфі хазяїна, а отже, і він був прив'язаний до цього сейфа. Бо навіть у Москву без паспорта не поїдеш! Але якщо не думати про це, то тим часом усе нівроку. Хазяїн знайшов йому Олексу. Олекса розповів про москвича-банкіра, про його приватний зоопарк. Тобто йому вже ніби заплатили авансом за ту роботу, що належало виконати для Сергія Павловича. У цьому теж ознака довіри.

І от бесіда почалася. І терпке червоне вино з твердим ледве гіркуватим сиром – усе до місця. Розслаблювало, створювало привітну атмосферу повної взаємодовіри.

– Завтра приїде бригада іміджмейкерів із Москви, – вимовив, попиваючи вино, хазяїн. – Ти маеш бути в курсі їхніх думок і давати мені власні коментарі. Щось не подобається – відразу знаходиш мене і пояснюєш! Зрозумів?

– Гарзд, – Віктор кивнув.

– Крім того... Ти ж на політиці тямши? Адже працював у газеті?

– Не вельми тямлю, бо я не статті писав...

– Не треба! – різко махнув рукою Сергій Павлович. – Те, що ти писав, і є політика! Але це радше дієва політика. А мені наразі потрібна політика обіцянок... Розумієш? Кар'єру в політиці починають з обіцянок. Розтлумач мені: що треба обіцяти?

– Обіцяти кому? Народу? – перепитав Віктор.

– Народ обирає, то й обіцяти слід народу!

Віктор замислився, згадав мигцем читані колись програмні обіцянки депутатів.

– Ну, народ у нас різний... Бідним потрібні гроші, голодним – харчі, ситим – зручності і зниження податків...

– Не жени! – перебив його Сергій Павлович. – Розумні речі кажеш, їх запам'ятовувати треба... Отож... Ні, стривай!

Сергій Павлович гукнув охоронця і попросив його принести ручку й напір. Той приніс.

Випивши ще трохи вина, Сергій Павлович поклав аркушик перед собою, налаштував ручку і підвів погляд на Віктора.

– Тепер по черзі... «Бідним потрібні гроші», – повторив він і записав. Знову підвів погляд на Віктора. – Голодним – харчі... ситим... А як ти визначаєш, хто ситий, а хто ні?

Віктор наразі замислився.

– Ситий – це я образно... Можна сказати – багатим.

– Ні, стривай! – Сергій Павлович поклав ручку на аркушик. – Мені здається, що тут ти спрощуєш! Ситі й багаті – не зовсім одне й те саме. Тобто, багатий – завжди ситий, якщо він не на діті... А от ситий – не завжди багатий! А що це означає?

– Виходить, що ситих набагато більше, ніж багатих!

– О! А це означає, що ситі нам важливіші, ніж багаті. По-перше, тому, що багатих мало, по-друге, вони голосують самі за себе...

Вікторові ця розмова подобалася дедалі більше. Відзначивши відразу ж гостроту розуму хазяїна, він зрадів і за себе: схоже, що й до його думок Сергій Павлович прислухається уважно і конспектує їх, ніби це якась вельми корисна лекція.

– Виходить, багатим нічого обіцяти не треба... Це вже потім, коли ви станете депутатом, треба буде постійно щось багатим обіцяти, без цього не вийде!

– Ну з цього приводу ми ще подивимося, хоча я всіх розумію, – кивнув Сергій Павлович. – Давай по черзі, тільки докладніше. Ось наші БІДНІ, – він підкреслив це слово на папері. – Складімо перелік обіцянок для них. Адже й дурень розуміє, що гроші на вулиці нікому роздавати не будуть!

– Будуть, – не погодився з хазяїном Віктор. – Будуть, перед виборами. Принаймні по десятці на душу. За голосування. Уже роздавали...

– Хіба це гроші? – здивувався хазяїн. – Це ж просто підкуп виборців, а мені зараз потрібні передвиборчі обіцянки! Тобто – програма!

Віктор зітхнув.

– Тоді треба якісь економічні обіцянки, нові робочі місця, нові фабрики і заводи, пільгові кредити для підприємців-початківців...

– Ну, бачиш, ти усе знаєш! Так, – він підсунув Вікторові аркуш і ручку. – Завтра до вечора зробиш текст програми, а ввечері його обговоримо, може, і цим москвичам підсунемо подивитися. До речі, ти знаєш, чим вони повинні займатися, ці іміджмейкери? Бо грошей вони просять до смутку, а що робитимуть – незрозуміло...

– Сергію Павловичу, вони різні бувають... Скажуть зачіску поміняти, ще щось, краватку іншу купити... Тексти виступів теж мають придумувати...

– Зрозуміло, – кивнув хазяїн. – Гаразд, гайда до більярдної. Голову перевтомлювати не можна! Треба жити, як Толстой: поорав – і до столу з ручкою!

Вони зійшли до підвалу. Мовчазний охоронець у легкому чорному костюмі й у білій сорочці без краватки поклав на зелене сукно столу трикутник, наповнив його кістяними кулями. Зняв рамку й послужливо відійшов.

– Дякую, Павлуню! – кивнув Сергій Павлович. Узяв зі стійки кий, подивився уважно на Віктора. – Ну-бо, розбивай, бо знову простоїш без діла!

Віктор розбив піраміду, але жодна куля до лузи не потрапила. Після цього йому дійсно довелося простояти без діла кілька хвилин. Потім зіграли ще три партії, і в останній Віктор собі на подив закотив три кулі.

– Бачиш! – зрадів за нього хазяїн. – Це вже дещо! Вчись! Це називається – обмін досвідом. У мене великий більярдний досвід, а в тебе газетний. От і будемо обмінюватися!

12

Ранкова зоря нагадала про осінь. За вікном коливалося молоко туману. За вікном більше нічого не було: ні дерев, ні паркану, ні міського шуму. За вікном – осінь, вона притлумила все, що ворушилося на землі й понад землею, їй була байдужа марнота. Просто час гальмувати життя перед зимовою сплячкою. Тварини до цих ознак прислухаються, для них це – закон природи. Для людей – сезонна завада. Для дітей – радість розмаю.

Віктор довго дивився на туман із віконця мансардної горнички на третьому поверсі хороми. Його тішила оманлива відсутність життя за вікном. І він подумав, що саме так, напевно, стоїть зараз перед віконцем його квартири Соня і дивиться на цей туман допитливими очками.

Згадка про Соню відлунула раптом докором. Віктор пригадав, що ще кілька днів тому обіцяв потелефонувати їй.

Спустився на кухню, знайшов у хазяйському холодильнику відкриту банку олив і сардельки. Сніданок вийшов знакомитий. У будинку було тихо: жодних ознак життя. Лишень у коридорі Віктор відразу помітив охоронця Павлуса. Підійшов, привітався, перекинувся кількома словами. З Павлусем вони вже віталися кивком голови, як давні сусіди. Про нього Віктор знав тільки те, що він закінчив Інститут фізкультури й був майстром спорту з біатлону, виступав у молодіжній збірній, а потім перейшов працювати до Сергія Павловича. На питання: «чи можна телефонувати звідси?» Павлусь ліниво, по-панськи, махнув рукою на телефон на тумбочці в передпокої.

Віктор набрав свій номер телефону. Довгі гудки лунали з півхвилини, аж тоді лункий голос Соні прокричав захекане «алло!»

– Соню? – зрадів Віктор.

– Дядьку Вітю!

– Так, я. Я Мишка знайшов!

– А де він?

– До Москви виїхав...

– Нащо? – з рурки долинув смутний подив.

– Він там працює, у зоопарку...

– А ким?

– Пінгвіном.

– А хіба так можна? – запитала Соня, і це питання одразу викликало у Віктора усмішку.

– Йому можна...

– Але ж я не можу працювати Сонею, якщо я вже Соня! – не вгавала дівчинка.

– Я теж не можу працювати Віктором, – сказав Віктор. – Але пінгвін може працювати в зоопарку пінгвіном, а слон – слоном. Тварині дозволяється працювати самою собою...

– Справді?! Ну гаразд, – здалася дівчинка. – А я б хотіла працювати Сонею все життя...

– І що б ти робила?

– Ну, не знаю, була б Сонею з ранку до вечора.

– Сонечко, це дуже важко – працювати самим собою...

– Я знаю!

Розмова перегнала час, і Віктор забув про час і хвилини. Кумедний діалог бадьорив і смішив його, а коли під кінець Соня попросила морозива, а у відповідь на одне з питань Віктора повідомила, що вже сама на метро їздить і по місту ходить, вони домовилися зустрітися за годину на автобусній зупинці біля його старого будинку.

13

До полудня туман розвіявся, і над Києвом знову засяяло тьмяне осіннє сонце. У Гідропарку тривала інерція літа – немов цей пляж-острівець був південною окраїною Києва і там завжди було на кілька ступнів тепліше, ніж деінде в місті. Тому й морозивників на квадратний кілометр у Гідропарку було в кілька разів більше, ніж в інших місцях. І цілком логічним здалося бажання Соні почати прогулянку цим парком із пломбіру в шоколаді.

– А ти постарів! – було перше, що сказала Соня, відкусивши морозива.

– Ти теж! – відповів Віктор.

– А мені не страшно! – всміхнулася Соня. – Тітка Ніна теж постаріла!

– І як же вона постаріла?

– Буркоче увесь час і з дядьком Миколою свариться!

– Хіба? – здивувався Віктор. – І через що ж вони сваряться?

– Бо він не завжди додому приходить! Він сам з Одеси... Увесь час туди їздить, обіцяє черепашки привезти й завжди забуває...

– Ну а тітці Ніні що він обіцяє?

– Обіцяє більше не їздити... І знову їздить...

– Отак! – зітхнув Віктор. – Виходить, тітка Ніна ним незадоволена?

– Ще б пак! – кивнула Соня, ідучи трохи поперед Віктора й ведучи його вбік від центральної алеї Гідропарку. – Вона вже його валізу за двері виставляла!

– Отакі! Отже, ви весело живете! – похитав головою Віктор.

– Не весело, – зупинилася раптом Соня. – Анітрохи не весело! Тітка Ніна обіцяла мене до садка відвести, потім обіцяла няньку знайти...

– І нічого не зробила?

– Нічого!

– Ну я з нею побалакаю! – сердитим голосом пообіцяв Віктор.

– Не треба, – вимовила Соня з цілком дорослою інтонацією. – Ти краще її вижени!

– Як же її вигнати? – здивувався Віктор.

– Ну це ж ти її привів, щоб вона зі мною гуляти ходила? А вона вже давно зі мною не гуляє! Гарзд, ходімо, візьмеш човна!

Віктор озирнувся навсбіч і тільки тепер помітив, що вони біля пункту прокату човнів.

Потім вони пливли човном до самого мосту Патона. Віктор сидів на веслах, а Соня давно доїла морозиво, облизала пальці й сиділа на кормі, далі переповідаючи про своє життя-буття. І від цієї розповіді зростало у Віктора нове почуття провини: тепер він переживав за Соню і сердився на Ніну. І не через те, що в його квартирі з'явився раптом якийсь одеський дядько Микола. Сердився тому, що навіть маленька Соня знала, навіщо й чому з'явилася колись Ніна, а сама Ніна про це, очевидячки, вже забула. Але що вдієш? Повернутися до себе додому, вигнати Ніну з дядьком Миколою і жити вдвох із Сонею? Принаймні зараз це неможливо. Тим часом для Соні ліпший такий догляд, ніж вона житиме у квартирі самотою. Та і як це можна взяти й вигнати Ніну з її залицяльником? Ні, думав Віктор, воно ніби й можна їх вигнати, бо це ж його квартира. Але...

– А ти все-таки насвари її! – втрутилась у його роздуми Соня. – Ти її в куток постав, а цього дядька Миколу вижени! Вона його не вижене! Вона його боїться...

– Чого пак боїться? Адже валізу за двері виставляла?

– Еге, – кивнула Соня. – А потім він на неї загарчав, і вона валізу назад у кімнату занесла!

– А він що, теж на неї гримає?

– І гримає, і по гузну її шелепав! Сильно. Вона навіть плакала!

Віктор кинув веслувати, опустив весла на воду й придивився Соні в очі.

– А тебе вони кривдять?

– Ні... Вони мені не заважають... Тільки, якщо вночі лаються, я прокидаюся... І їсти часом не залишають...

– Ну я з ними побалакаю! – поважно пообіцяв Віктор, і в голосі його забриніли нотки справжньої погрози.

Соня вдоволено посміхнулася. Вона відчула, що дядько Вітя свою обіцянку виконає.

14

Опівночі додому повернувся Сергій Павлович і відразу закликав Віктора до себе.

Віктор до чергового «уроку» був готовий якнайкраще. Повернувся він до Голосієва сердитим і рішучим, і аби якось позбутися роздратування на Ніну й цього «непевного» чи то міліціонера, чи то вартового – дядька Миколу – відразу заходився працювати. На шістьох білих аркушах набазграв він таку передвиборчу пропаганду, що, перечитавши, навіть сам здивувався і, можна сказати, був ладен негайно йти голосувати за кандидата, чії передвиборчі обіцянки й плани щойно придумав, уклав, зміцнив своїм стилем і фантазією.

Сергій Павлович був чимось пригнічений. Трохи неохоче взяв пописані аркуші. Перебіг перші рядки очима. І зацікавився. Обличчя набуло зосередженого вигляду, й так, мовчки, він дочитав текст до кінця. Відтак розслабився. Зітхнув із полегшенням. Подивився на Віктора.

– Вправно! – кивнув він. Задумливо пожував губи. Потім продовжив. – Іміджмейкери приїздять завтра вранці... І починаємо працювати по-справжньому. Зранку нікуди не йди!

Віктор кивнув, і відразу піймав на собі якийсь особливий, награно турботливий погляд хазяїна.

– Щось тобі сьогодні непереливки?

Віктор скривив губи. Кивнув. Потім легко, без примусу розповів коротенько про Ніну та взагалі про ситуацію зі своєю квартирою.

– Так, брате! – тільки й мовив, дослухавши, Сергій Павлович.

Помовчав.

– Бач, ти відразу кілька статей Закону равлика порушив... от і наслідок! Незнання Закону равлика не звільняє від наслідків!.. Запам'ятай статтю третю: впускати до свого будиночка чужих, напівчужих і напівсвоїх забороняється. Тепер дивися, що в тебе вийшло! Ти залишив у своєму будиночку напівсвоїх, повернувся, а там – чужі! Що це означає?

Віктор зрушив плечима.

– Це означає, що ти не розумієшся на людях чи просто не хочеш до них придивлятися! Хто для тебе в цій компанії ближче за всіх?

– Соня.

– Зрозумів... Завтра... Ні, завтра багато справ. Післязавтра одержиш ключі від своєї квартири назад.

– А як же із Сонею? Вона що, одна там залишиться?

– Щось придумаємо. Але ти однаково доки житимеш тут.

15

Іміджмейкерів привезли вранці чорним джипом. Речей у них із собою було небагато: кілька спортивних сумок і три коробки, у яких, за словами головного іміджмейкера Жори, знаходився пересувний мозок їхньої бригади – якийсь комп'ютер з особливими прикрутами. Крім Жори, до бригади входили ще три іміджмейкери: один комп'ютерник на ім'я Славко і двоє метких братів-близнюків – Сергій та Вова. Близнюки були наймолодші – їм було ніби двадцять або двадцять два роки. Жорі – їхньому верховоді – було років тридцять. Комп'ютерник Славко за зовнішністю – типовий школяр-відмінник, що тільки всох, погорбився і втомлено дивиться на світ крізь лінзи окулярів. Йому, либонь, за пару років теж переступить за сорок.

Сергій Павлович пройшовся з Жорою по будинку. Жора уважно зазірав до всіх кутків: він вибрав місце для штабу своєї бригади.

– А що, комп'ютерів у вас зовсім нема? – здивувався він, завершивши огляд будинку.

– А нащо мені комп'ютери? – Господар подивився на іміджмейкера з посмішкою. – Комп'ютерні ігри я не люблю, граю тільки живцем...

– А інформацію де зберігаєте?

Сергій Павлович стукнув зо два рази вказівним пальцем правої руки по своїй голові.

– Оце тут.

Жора розчаровано кивнув.

Про кімнату домовилися хвилин за п'ять, після чого бригада занесла свої сумки й комп'ютер до колишньої дитячої на другому поверсі.

На цей час Вітя зійшов униз і хазяїн відрекомендував його іміджмейкерам як свого помічника.

Жора відразу виявив до Віктора цікавість і повагу. Міцно потис йому руку, відрекомендував своїх хлопців. Снідали вони разом у вітальні. Сир, ковбаса, свіжа булка, кава. Хазяїн посидів хвилин із п'ять з усіма за столом. Задумливо вивчав обличчя іміджмейкерів, що жують. Випив філіжанку кави й вийшов.

Після сніданку Жора схотів попалити і жестом запросив Віктора за собою у двір. Дістав пачку «Голуаз», запалив.

– Слухай, ти тут давно? – спитав він.

– Не дуже, – відповів Віктор.

– Але вже при звичаївся?

– При звичаївся.

– Ну і як тобі шеф?

– Нормальний.

– Не жадібний? – вів далі, пихкаючи, свій допит Жора.

– Начебто ні...

– Це добре... Я жадібних не люблю... А тобі скільки відстібає?

– Вистачає...

На обличчі Жори з'явилися ознаки втоми. Він прищулено подивився Вікторові в очі.

– Ти не бійся, ми ж по одну лінію фронту... Просто мені для успішної роботи треба знати... Розумієш, у кожного замовника свої витворки... різні підводні камені... Тому ти краще попередь...

– Та нормальний він чолов'яга...

– Ну а конкуренти в нього? Поважні?

– Дідько його знає, – Віктор стелював плечима. – Мабуть...

– Але без війни?

– У якому розумінні?

Жора кинув недокурк «Голуаз» під ноги, причавив носакomodної тупоносої туфлі і з надмірним зусиллям втиснув його в ринь; на обличчі при цьому промайнула затятість, тонкі губи скривилися, але за мить вираз повернувся до «вихідного стану». Підвів на Віктора раптово збайдужілий погляд.

– У якому розумінні? У розумінні – жертви вже були чи поки нема?

– Був випадок на полюванні, – спокійно відповів Віктор. – Кілька днів тому.

– І кого вбили?

– Його зятя...

– Еге... – Жора замислився. – Ти мені про такі речі повідомляй, я в боргу не залишуся...

– Гаразд, – пообіцяв Віктор.

Після розмови з Жорою у Віктора на душі лишився не вельми приємний осад. Слово «війна» пролунало в їхній розмові якось надто буденно. І так само буденно з вуст Віктора виходилося – «випадок на полюванні». Він стояв на порозі будинку, думаючи про те, що й справді перебуває зараз на фронті. Адже будь-які вибори тепер – це війна двох чи більше армій. Територію під час цих передвиборчих боїв не загарбували, відстрілювали лише ворогів-конкурентів. Як у великому бізнесі. Тому лінії фронту не було, а якщо докладніше – вона була скрізь, де виявлявся випадково чи навпаки – зумисне – один із учасників передвиборчих військових дій.

На вулицю вийшов Сергій Павлович. Наштовхнувся на замисленого Віктора.

– Чом байдики б'єш? – спокійно запитав він. – Іди до хлопців! Я їм твій текст дав почитати!

Віктор повернувся до будинку. Зазирнув до іміджмейкерів. Там замість дитячого ліжечка вже стояв письмовий стіл, а на ньому – комп'ютер. Біля комп'ютера порався з дротами Славко. Поруч на канапі сидів Жора. Читав програму, написану ним, Віктором. Підвів очі на приходня. Привітно кивнув. Дочитав до кінця.

– Шеф схвалив? – запитав Жора, знову підвівши погляд на Віктора.

– Так.

– Концепція на нобель! Така штук п'ять коштує!.. Ми її до комп'ютера заженем, роздрукуєм... плакатики змакетуєм... До речі, можемо на ній ще трохи купила додати... Ге?

– Як? – поцікавився Віктор.

– У мене в комп'ютері з півсотні різних передвиборчих програм сидить – партійних, безпартійних, популістських, яких хочеш! А у твоїй є ідейки, що мені ще не траплялися... Ми щойно гомельського мера робили, то він теж просив обіцянки з викрутами вигадати. Але ж народ у Гомелі простий. Я йому руба так і сказав – треба тупо обіцяти купило! Це народ розуміє. Купило і задарма! Він послухався і тепер мерствує собі на здоров'я. Ти тямкуєш? – Жора уп'явся в очі Вікторові.

– Ні. Не тямкую...

– Ти написав програму для просунутого округу... Для Москви, для Києва... Твій же в Києві обиратиметься?

– Не знаю, – визнав Віктор.

– Отакої! – Жора зміряв Віктора розчарованим поглядом. – Він тобі що, нічого не розповідав?

– Поки ні...

– Тоді йой! А настрої у нього сьогодні нормальний?

– Нормальний.

Жора покивав сам до себе й вийшов зі штабу бригади. У кімнатчині Віктор залишився вдвох зі Славком, що вже включив комп'ютер і клацав по клавіатурі, присунувшись майже впритул до монітора.

«Цікаво, а де близнюки?» – подумав Віктор, озираючись.

Потім підійшов до комп'ютера. Зазирнув через погорблене плече Славка на екран. Славко переглядав назви файлів. Відчувши на шії подих Віктора, озирнувся.

– А інтернет у тебе є? – спитав Віктор.

– Є, – кивнув Славко. – Тільки до телефонної лінії приєднатися треба... Це за півгодинки зробимо...

– А там, – Віктор кивнув на комп'ютер, – справді півсотні передвиборчих програм?

– Більше.

– Дай-но зо дві почитати!

Славко здивовано озирнувся.

– Не можна, – спокійно відказав він. – Це ж комерційна інформація... Програми грошей коштують...

– А ви що, продаєте їх?

– Звичайно, а що ще з ними робити? – Славко відвернувся від монітора, зняв окуляри і протер їх носовичком. – Нема такої програми, котру не можна було б разів зо три продати! Головне – виїхати до того, як переможець почне втілювати її в життя.

– Чому?

– Це я так, – відмахнувся комп'ютерник. – Жартую. А загалом головне правило іміджмейкера – дременути до оголошення результатів виборів. Бо якщо замовник не переміг – він дістане, а якщо переміг, то дістануть друзі конкурентів... Таке життя, – Славко розвів руками. – На війні як на війні, без родини один у сідлі...

– А де ваші близнюки? – запитав Віктор.

– Та Жора їх кудись послав...

16

Поночі Віктор знову грав у більярд із хазяїном. Кий Віктор тримав у руках уже набагато впевненіше і навіть час від часу давав йому раду, женучи кулі до луз, куди вони іноді падали.

– Ну як тобі іміджмейкери? – питав його Сергій Павлович, вистроений напрочуд ретельно для такої пізньої години: добре випрасувані чорні штани й біла сорочка з метеликом.

– Не знаю, – непевно відповідав Віктор. – Я таких ділових досі не зустрічав... Так ніби нормальні...

– Але ти б їм цілком довіряв?

– Ні, – рішуче вихопилося у Віктора.

– Оце цікаво! – Сергій Павлович випростався, простежив за парою кістяних куль, що вкотилися вервечкою в дальшу лузу, знову подивився в очі Вікторові. – А ти тут маєш рацію. Не можна довіряти тим, кому багато платиш! А особливо тим, хто так любить розкіш... Вони сьогодні попросили організувати для них найкращу в місті сауну. Стрес зняти. Ти, коли з ними розмовляв, помітив, що в них стрес?

– Ні.

– І я не помітив. Але сауну організував... Ти сауну любиш?

– Не знаю... Усього зо два рази був.

– Але тобі сподобалося?

– Ніби так...

– Павлусю! – гукнув у бік сходів хазяїн. – Сауну ввімкни!

Потім повернувся до Віктора.

– У нас тут теж сауна є. Тільки скромна, електрична...

Години за півтори вони з хазяїном уже сиділи в маленькій затишній кабінці сауни, що знаходилася тут же в підвалі – між більярдною та підземним гаражем. Сиділи голі на постеле-них рушниках. Пітнішали. Сергій Павлович вилив на купку складених за дерев'яною огороженою розпечених кругляків кухоль води з домішкою запашної лаванди.

Відразу сухе гаряче повітря виповнилося приємним шовковим присмаком, що осів на язиці.

– У кожній дії є нерозкритий до кінця потенціал задоволення, – повільно і розслаблено говорив Сергій Павлович. – У сексі, у прийнятті душу, у грі в більярд. У сауні він невичерпний... А всі дії людини після сауни – це клондайк задоволень!..

О другій ночі Сергій Павлович, знов одягнений у випрасувані штани й білу сорочку з метеликом, поїхав на свій клондайк задоволень – на побачення. Він так просто і сказав Вікторові: «Повернуся вранці в стані вичавленого лимона!» Павлусь сів за кермо джипу «Мерседес», і Віктор залишився в будинку сам. Чи, принаймні, так йому здавалося. Нічна тиша, однак, не навіювала сон. Після сауни Віктор відчував бадьорість.

Піднявся на свою мансарду. Увімкнув світло. Приліг. Згадав про Антарктиду, про Бронниковського, про пінгвіна Мишка. Подумав про те, що кілька годин тому настав той день, коли хазяїн пообіцяв передати йому ключі від його квартири, вже очищеної від «чужих», тобто від Ніни та її хлопця. Задумався про Ніну. Пошукав у своїй душі сумнів, жаль до неї. Все-таки вона небога загиблого Сергія. Але ні жалю, ні сумнівів Віктор не відшукав. Більше його обходило, як бути з Сонею. Але й тут хвилювався він недовго. Просто згадав обіцянку Сергія Павловича «щось придумати» й відразу заспокоївся. У тім, що хазяїн не пускає слова на вітер, Віктор уже переконався. А отже – можна спокійно жити під цим дахом і виконувати нескладну й не вельми конкретну роботу, доки не настане природне завершення неписаного «контракту», згідно з яким Віктор тимчасово обміняв волю й дорогу на будиночок і перетворився на законслухняного равлика, або, якщо точніше, на равлика, що підкоряється Закону равлика.

Перед сном Віктор дістав листа банкіра Брониковського. Досі прочитати його заважало якесь невиразне розуміння порядності й моралі. Але тепер, через зупинку на шляху, він навіть зміг пояснити свою цікавість. І цілком прийнятно: захотів перевірити, чи нема в листі чогось термінового, яких-небудь швидкопсувних прохань, виконати які треба до певної дати.

«Мариню, любя!

Вибач тисячу разів. Я дуже далеко і, схоже, тут і залишуся. Хлопець, що передасть тобі листа, про все розповість. А поки в мене до тебе кілька останніх прохань. Наразі справді останніх. Відшукай Федька Седих і скажи йому, що в його неприємностях я не винний. Мене підставив Литовченко. Нащо мені з чужими гріхами на той світ? Мамі моїй скажи просто, що я переховуюся за кордоном і переховуватимуся довго. Братові можеш сказати правду. А правда сумна: коли ви відберете листа, мене вже не буде... Якось мене дістали й тут. Через кухаря. По ночах – страшні болі, до ранку – погамовуються. Могли б ці сволоти взяти щось миттєво діюче! Ні, захотіли, щоб я карався... Вибач, що знову про себе...

Грошей вам має вистачити надовго. Хлопець передасть вам кредитку. І скаже пін-код. Оце й по всьому. Обіймаю. А на похорон мій придуть тисячі королівських пінгвінів... Жартую. Восстанне.

Цілюю тебе міцно.

Твій Стась».

Дочитавши листа, Віктор важко зітхнув. Лежав на канапі горілиць. Згадував Антарктиду, Брониковського, юрми пінгвінів, серед яких для повного і масового пінгвінячого щастя бракувало тільки «блудного сина» Мишка. «Хоча б уже швидше ці вибори, – подумав Віктор. – Швидше б на волю, в дорогу, на пошуки пінгвіна!» І, звичайно, теж дуже важлива справа – лист. Навіть якось до речі, хоча збіг цей веселим не назвеш: і одержувач листа мешкає в Москві, і пінгвін Мишко там же виявився!

Години за півтори до двору вїхала машина і через відкрите мансардне віконце Віктор почув веселий і п'яний голос головного іміджмейкера Жори. За ті неповні пару хвилин, поки виходили вони з машини і заходили до будинку, Віктор розрізнив голоси всіх іміджмейкерів та одного з охоронців Сергія Павловича, що, виходить, і возив бригаду в сауно.

Уранці Віктор снідав сам. Біля дев'ятої на кухню зазирнув хазяїн у тих же штанях і білій сорочці з метеликом. На обличчі – усмішка й утома.

– Зроби-но й мені каву, – попросив він Віктора і зник.

З'явився хвилини за три, уже перебранний у спортивний костюм. Присів поруч, подякував за каву. Поклав до філіжанки півложки цукру, розмішав.

– Ну як там? – запитав він.

Віктор зрушив плечима.

– Ви ж більше завдань не давали...

– І менше не давав, – усміхнувся Сергій Павлович. – Та ти не хвилюйся... Я так просто запитав... Твоє головне завдання зараз – за цією бригадою доглядати. Може, чомусь корисному в них навчишся... Вони давно повернулися?

– Уночі, годині о другій... Сергію Павловичу, а коли вибори?

– Вибори? Незабаром. За два тижні, – хазяїн раптом поринув у задуму й утома повернулася на обличчя.

– Але ж це туж-туж...

– Саме так, туж-туж... Не хвилюйся, – гадаєш, я зі своїми виборцями не зустрічався? Тут інша проблема: конкурент мій свою гру затіяв. Зволікає, плакати не вішає, лише листівки в поштові скриньки кидає і, що дивно, жодного поганого слова про мене... А це неприємно...

– Може, порядна людина? – припустив Віктор і відразу, зустрівши здивований погляд Сергія Павловича, зрозумів, що сказав неподобне.

– Що таке вибори? – запитав неголосно Сергій Павлович. – Це конкурс із пльовків у довжину. Розумієш? Він має довести, що я – поганий, я маю довести, що я – кращий за нього.

– Але ви ж нічого нікому не доводите?

– Не мій це клопіт – доводити! У мене сорок душ виборами займаються! – розсердився хазяїн, але його роздратованість не була спрямована на Віктора. – Моя справа – бути у всьому чистому, із краваткою та поголеною пикою. І по всьому!

Коридором прогупали кроки, й до кухні забіг охоронець Павлусь. У руці він тримав згорнутий трубочкою плакат. Передав його Сергію Павловичу. Той розгорнув і уп'явся в передвиборну агітку свого конкурента. Раптом обличчя хазяїна спотворилося, він різко повернувся до Павлуся, що застиг біля столика.

– Ви що, не знали, де він це друкуватиме?

– Він не тут друкував... У Білій Церкві...

– Мудаки, – видихнув Сергій Павлович. – Що робити тепер?

Він перевів погляд із Павлуся на Віктора. Віктор, що не розумів, у чому справа, сидів зі сторопілим виразом обличчя.

– А що там? – обережно запитав він.

Хазяїн передав йому плакат. Плакат як плакат. Нейтральне обличчя з низьким чолом і короткою зачіскою. Рівний ніс, у погляді – холодний цинізм, але без агресії. У тексті передвиборної програми – суцільна банальщина. Аж до обіцянки за п'ять років вирішити житлові проблеми своїх виборців коштом державного інвестування житлового будівництва.

Віктор підвів питальний погляд на хазяїна.

– Ти ні біса не зрозумів? – кивнув Сергій Павлович і зітхнув. – До мармизи придивись! Стривай! Павлусю, принеси-но фотки з нашого архіву!

Павлусь незабаром повернувся з великим коричневим пакетом. Витяг відти десятка півтора світлин великого формату. Передав Вікторові.

Той на одній світлині затримав погляд: пікніковий портрет чоловіка, зовні дуже схожого на передвиборного конкурента.

– Це що, його брат? – запитав Віктор.

– Це він і є.

Віктор поклав фотознімок поруч із плакатом і відразу збагнув причину настільки раптової зміни настрою в Сергія Павловича.

Обличчя на плакаті відрізнялося американською чистотою шкіри й грецькою правильністю рис. Те ж обличчя на фото було прикрашено довгою лінією шраму на правій щоці і кривим, збоченим боксерським носом. У решті розбіжностей не було.

– Так, даю вам півгодини! Думайте, що з цим робити! Я зрозуміло сказав? – Сергій Павлович ударив гострим поглядом по очах охоронця, потім перевів погляд на Віктора. – А ти піди розбуди цю бригаду і дай їм завдання. Нехай теж думають! Щоб за півгодини доповіли мені, як повернути шрам на місце!

Лягнули двері, й охоронець із Віктором залишилися самі. Павлусь важко зітхнув.

– Оце втьопалися, – розпачувався він. – Ми ж не СБУ, щоб знати, де які плакати друкуються! А що тепер із цим робити? – і він питально подивився на Віктора. – Що будемо діяти?

– Піду Жору розбуркаю, – Віктор підвівся з-за столу, але погляд Павлуся, що вмить став твердим і колючим, посадив його на місце.

– Потім розбуркаєш, спочатку свою голову в щимки поклади!

– Ну не домальовувати ж йому шрам на кожному плакаті! – Віктор зрушив плечима.

– Послухай, – Павлусь пом'якшив погляд і інтонацію. – Мені платять за м'язи і відданість, а тобі – за голову! Попрацюй нею!

Наразі Віктор зітхнув. Замислився. Опустив погляд на стіл, де тепер лежав передвиборчий плакат без шраму й фото зі шрамом. Під ними лежав коричневий конверт з іншими фотографіями конкурента. Віктор витяг його, переглянув знімки. Зупинив погляд на одному, де був зображений правильний «документальний» анфас. Тут і шрам гарно виокремлювався на обличчі, і ніс був кривіший, ніж на інших світлинах. Віктор узяв цей анфас, підніс ближче до очей. Потім знову подивився на плакат – там теж анфас, і теж «документальний». Але, крім шраму й носа, помітив Віктор ще одну важливу відмінність: на плакатному «очищеному» обличчі сяяла американська самовпевнена посмішка, а на «архівному» знімку вираз обличчя було похмурий і губи щільно стиснуті, через що увесь вираз обличчя здавався «зацькованим», немов у загнаного вовка. Ця відмінність здавалася зараз Вікторові важливішою, ніж присутність чи відсутність шраму.

– Зроби-но мені каву! – надто розкуто попросив він Павлуся, і той збагнув, що Віктор на півдорозі до розв’язання проблеми. Охоронець мерщій підвівся, пішов до плитки.

Віктор звернув свої думки й погляд на два анфаси. Згадалася телереклама прального порошку «Тайд». Дві сорочки – одна цілком відіпрана, а на іншій залишилася бура пляма. «Чистота – чисто «Тайд»! Павлусь озирнувся, він немов відчув енергію думки Віктора, що мала зняти напругу й у шефа, і в них самих.

А Віктор уже захопився побудованим в уяві рекламним роликком, де – замість двох однакових, але по-різному чистих сорочок – були зображені два однакових, але по-різному «чистих» обличчя кандидата в депутати парламенту. Ролик уже крутився в його уяві, хоча він чудово розумів, що вирішити цю проблему за допомогою телебачення ніхто не дозволить. Не той рівень його кандидата. Але ж інформація може передаватися тисячами різних способів, аж до грубих написів на паркані!

– Ну що? – з надією запитав Павлусь, наливаючи каву з джезви.

– Гарзд! І без усяких іміджмейкерів!

– Бачиш, як добре давати людям поспати! – усміхнувся охоронець. – Ну-бо, розповідай!

– Треба додрукувати його плакати, – Віктор посміхнувся, уп’явшись у блакитні очі охоронця.

Павлусь прищулився.

– Тільки в розширеному варіанті, – додав Віктор. – Точніше, це буде один великий плакат, що буде доклеюватися до його плакатів...

Павлусь усім своїм виглядом показував, що не розуміє, але дуже хоче зрозуміти думки Віктора. І тоді Віктор узяв «документальний» анфас зі шрамом, носом і без посмішки, покрутив його в руці, як виграшний квиток лотереї «Забава». Пояснив, що його треба збільшити до розміру передвиборчого плаката, щоб виглядали вони так, ніби видрукувані одночасно. А потім згори дати рекламу якоїсь косметичної фірми...

Павлусь усміхнувся, але усмішка була «неповна». Видко, до кінця він усе-таки ідею Віктора не розчовпав. Хоча щось підказало Павлусеві, що цей хлопець дійсно не дурень і шеф ось-ось злагіднішає.

Шеф «вїжджав» в ідею Віктора поволі, але коли «вїхав» – у його очах спалахнув піонерський запал.

– Косметична фірма? – замислився він уголос. – Косметика – це гарний бізнес, а якщо це бізнес, то комусь він дає гарні грошенята і якась частина з них піде на вибори! Павлусю! – він звернувся до охоронця, що стояв тепер біля кухонних дверей і спостерігав, як шеф помалу повертається до нормального настрою. – Павлусю, подзвони Потаповичу, нехай довідається, яка косметика ділиться з нашим «приятелем» грішми!

Павлусь вийшов. Шеф звернув погляд на Віктора.

– Молодець! – сказав він. – Бригада ще спить?

Віктор кивнув.

– Так, до речі, – Сергій Павлович дістав із кишені піджака ключ, простягнув його Вікторові. – Це від нового замка, від старого ж у тебе є?

Віктор мовчки уг'явся зором на ключ.

– Це від твоєї квартири, – пояснив шеф.

– А хто в ній зараз? – боязко спитав Віктор.

– Хто-хто... Твоя Соня зі своєю нянькою... Нянька на зарплаті і ні на що не претендує...

– Нянька та, що була? – обережно поцікавився Віктор.

– Ну та, що ти наймав, як її там, Ніна чи що...

– А цей Микола?

– Миколка твій виявився Семком. Цікавий тип, він у мене в гостях. Тільки не тут, а на іншій квартирі. До нього зараз вживають виховних заходів. Ти, до речі, коли додому заїдеш, переглянь усе уважно, бо він різне міг залишити... Він кур'єрував між Одесою й Києвом. Спочатку важкі наркотики возив, а потім на пластикову вибухівку перейшов. На неї зараз попит разів у п'ять піднявся – вибори!

– Коли я можу додому з'їздити? – запитав Віктор.

Сергій Павлович подивився на годинник.

– За дві години тебе Павлусь туди відвезе й потім привезе назад...

Помітивши питальний погляд Віктора, Сергій Павлович усміхнувся по-батьківському.

– Ти не ображайся – він тебе не вартуватиме, а охоронятиме. Збагнув відмінність? Твій мозок мені зараз потрібен у робочому стані, а не розкиданий по асфальту...

17

За вікнами джипу пронеслася вулиця Червоноармійська. На площі Толстого довелося простояти кілька хвилин у тисняві. Потім знову без зупинок. П'ятнадцять хвилин – і з'їздить джип «Мерседес» із дороги, повертає спочатку праворуч, потім ліворуч.

Праворуч проїздить повз одноповерховий смітник, за яким на пустирищі самотньою і жалюгідною копією вежі Ейфеля стоїть голубник, біля якого менше року тому по снігу вони із Сонею та Сергієм прогулювали пінгвіна Мишка. Поруч десь бігали бездомні й незлобиві собаки.

Дивний страх перейняв Віктора, і здалося йому, що його в особливому скафандрі, у якомусь броньованому підводному човні опустили на мить у минуле. Варто йому злякатися чогось – смикне він невидимий шланг, що йде нагору, у реальність, і відразу витягнуть його, знімуть скафандр і дадуть відсапнути, щоб подумав він і вирішив остаточно, чи хоче він дійсно спускатися в минуле.

Машина зупинилася біля парадного Віктора, і він подивився уважно Павлусеві в обличчя – просто зрозумів, що Павлусь уже приїздив сюди й адресу знає.

– Я біля трансформаторної будки чекатиму, – сказав Павлусь.

Віктор мовчки відістався із джипу.

Перед своїми дверима не знав, на яку ступити. У руці тримав два ключі, але погляд прикипів до кнопки дзвоника. Якщо подзвонити – однаково двері відкриють. Соня чи Ніна. Але тоді він зробить із себе гостя. Його впустили, йому відчинили. Але ж він господар. Просто його, Віктора, довго не було.

Нарешті наважився й відчинив ключами замки, але перед тим, як відкрити двері, усе-таки подзвонив. Потім зайшов до коридору. Відразу побачив там, на підлозі, блюдко з молоком. Це для дряпучої кішки.

Рипнули двері до кімнати, й з прорізу вигулькнула Соня, вбрана в джинсовий сарафанчик із вишитим букетом троянд. Зміряла Віктора поглядом знизу догори й зупинила погляд на його обличчі.

– Привіт! – мовив Віктор неголосно.

– Привіт! – відповіла Соня.

– Ти одна?

Вона заперечно хитнула головою.

Віктор зітхнув. Роззувся. Зайшов до кімнати й відразу застиг на місці. Кімната його не приймала, вона була зовсім чужою: рожеві шпалери, зелені гобеленові накидки на фотелях і канапі, на столі – рожева скатертина з мереживною торочкою.

Віктор розгледівся уважніше в пошуках знайомих речей. Підійшов до столу. Зірвав скатертину, і поліроване дерево стільниці немов усміхнулося йому.

– Тобі що, ремонт не подобається? – запитала Соня, що стояла у дверях.

– Не подобається, – визнав Віктор.

Соня відкрила двері до спальні й гукнула туди:

– Ніно, а дядькові Віктору ремонт не подобається!

Віктор зайшов у спальню й побачив Ніну. Вона сиділа на подвійному ліжку, якого теж раніше не було. Сиділа в домашньому махровому халаті. Сиділа і дивилася на підлогу заплаканими очима.

– Ну, здрастуй, – видихнув Віктор, відчуваючи в грудях дивне хвилювання.

Ніна підвела на нього погляд. Кивнула у відповідь, прикусивши губу.

– Ну чого ви як дві кішки? – проговорила раптом Соня.

– Сонечко, вийди! – попросив Віктор. – Знайди кішку й пограйся з нею.

– А вона на вулицю пішла!

– Тоді просто вийди!

Соня вийшла до вітальні, але двері лише притулила. Віктор закрив двері. І тепер стояв і мовчки дивився на мовчазну Ніну.

– Ну, як справи? – нарешті порушив він тишу.

– Як справи? – перепитала вона зі слізьми в голосі. – Як справи? Усе, що я нажила, усе моє щастя отак за півгодини зруйнувати... втоптати в бруд...

– Яке щастя? – щиро здивувався Віктор. – За які півгодини?

– Не прикидайся! Це ж ти все організував! Я знаю! Мене попереджали, а я, дурепа, не вірила!

Віктор раптом звернув увагу на те, що Ніна погладшала, і пасок, яким був підперезаний махровий халат, лише підкреслював це. Сперечатися чи говорити з нею більше бажання не було. Погляд Віктора став похмурий і холодний. Ніна це відразу помітила і змовкла.

– Ні, вибач... це в мене вихопилося... я просто злякалася, коли вчора прийшли... Я згодна, я ж учора казала. Я ні на що не претендую... Мені нічого тут не треба!

– Гарзд, – проговорив Віктор. – Зроби чаю, будь ласка!

Ніна вийшла. Віктор підійшов до вікна і дивився на те саме пустирище з голубником і смітником. Ліворуч виднівся краєчок низенького паркану дитсадка, паркану, під яким він малюком поховав свого першого померлого хом'ячка. У кімнаті було прохолодно. До початку опалювального сезону ще цілий місяць, та й коли почнуть опалювати – тепло до п'ятого поверху ледве досягатиме.

Рипнули двері. Віктор повернувся.

– Тітка Ніна сказала, що чай готовий.

На кухні, дяка Богу, все лишилося, як було. Чи, принаймні, майже все. Тільки на підвіконні чогось бракувало. Чогось дуже важливого.

– А де Сергій? – запитав Віктор.

Ніна подивилася на нього здивовано.

– Який Сергій?

Віктор показав поглядом на те місце, де аж до його втечі стояла урна з порохом Сергія Фішбейна-Степаненка.

– На балконі, вона тут заважала...

– Принеси й постав на місце.

Ніна пішла на балкон і принесла урну. Поставила її на підвіконня ближче до плитки. Витерла з неї пил і бруд губкою для миття посуду. Присіла на ослін, на якому раніше регулярно стояла Мишкова миска.

– Оглянь уважно всі речі, – мовив Віктор. – І склади все, що залишив чи забув твій Микола, у торбинку чи сумку. Якщо знайдеш щось запаковане – не розгортай і не дивись. Це може бути небезпечно...

– О Господи! – вирвалося пошепки в Ніни. – Я ж не знала...

– Ти зрозуміла? – запитав Віктор.

Ніна кивнула...

– А ти їй допоможеш, добре? – Віктор звернувся до Соні, що сиділа збоку між ним і Ніною.

– Гарзд, – пообіцяла Соня.

– Гроші залишилися? – запитав Віктор після павзи.

– Мало, – Ніна занервувала. – Я ж ремонт зробила, дещо з меблів купили... дачу...

– Яку дачу?

– На Осокорках, на березі Дніпра... Тобі сподобається...

Віктор мовчки підвівся з-за столу. Зачепив ногою щось скляне. Зазирнув під стіл – там у три лави стояли порожні пляшки з-під шампанського та горілки.

– Викинь на смітник, – кинув Віктор похотьма. – Увечері передзвоню.

Перш ніж сісти в джип, що на нього чекав, Віктор заскочив до баби Тоні, щоб забрати в неї свою сумку.

– Забрала міліція твого мешканця! – сказала вона. – Що він там накоїв?

– Міліція? – перепитав Віктор. – Вони хіба у формі були?

– Так, тільки форма не міліцейська, а «Беркута». Він саме до парадного входив, а вони його з двох боків і відразу обличчям на асфальт, як по телевізору показують.

– А ви все бачили?

– А чого ж пак не бачити – я ж на другому поверсі живу і саме навпроти. А вони за годину до того приїхали на двох машинах. Зрозуміло було, що щось цікаве буде...

Віктор кивнув.

18

Вечір минув з іміджмейкерами в спільному обговоренні проекту доповнення до плакату конкурента. Комп'ютернику Славку все відразу сподобалося, але Жора лив кулі й зволікав, наполягаючи на зрозумілішій концепції. Було помітно, що то або його професійний іміджмейкерський гонор зачепили тим, що ідею запропонувала людина не з його команди, або щось інше драгувало. Але Сергій Павлович був твердий, як кремій, і, зрозумівши, що далі пручатися небезпечно, Жора здався. Але тепер він узявся доводити комп'ютернику Славкові, що в нього піде набагато більше часу на макетування й роздрук, ніж той гадає. І шеф, і Віктор відчували нечисту гру Жори, але поділилися вони один з одним своїми міркуваннями близько півночі, коли Жора з близнюками поїхав на викликаному таксі до нічного клубу, залишивши комп'ютерника напружувати свій і без того слабкий зір.

– До ранку зробиш? – спитав його шеф, вдивляючись у скановане зображення вже знайомого анфасу на моніторі комп'ютера.

– Постараюся, – промовив у відповідь Славко, але в голосі його не було радості.

Шеф дістав із кишені стодоларову купюру, поклав на клавіатуру.

– А якщо годинки до четвертої-п'ятої? – знову спитав. – Аби до світанку було по всьому.

Славко підвів голову, і в його очах, схованих за лінзами окулярів, відчиталася миттєва збільшена оптикою відданість. Він охайно взяв купюру, сховав до бічної кишені піджака.

– Можна ще швидше, – сказав він.

Шеф кинув погляд на Віктора.

– От бачиш! Долар – двигун поступу, якщо його вчасно і правильно інвестувати в точні технології! Ходімо вниз, поганяємо кулі!

Павлусь, що тінню ходив за ними на відстані не більше трьох метрів, побудував пірамідку і знову відійшов на ввічливу відстань. Згори долинув телефонний дзвоник, і Сергій Павлович кивком голови відправив Павлуса до апарату.

Пірамідку розбивав Віктор, але кулі розсипалися безладно і жодна з них навіть не спробувала провалитися в лузу. Сергій Павлович посміхнувся, намірився кием у кулю з номером «7», але тут біля столу з'явився Павлусь із незвично поважним обличчям.

– Сергій Павлович, там Потапович, сам дзвонить...

– На, вдар за мене! – простяг шеф кий Павлусеві. – Не поцілиш – я тобі влаштую!

Павлусь ніяково взяв кий, почав ходити навколо столу, нарешті зупинився і різко, майже не намірюючись, ударив по ближній до бортику кулі. Куля вдарила в трійню кулю, що відразу розлетілися врізнобіч і дві з них потрапили в лузи. Павлусь із полегшенням зітхнув і подивився на Віктора, але в його погляді не світилася звитяга.

«Новачок! – зрозумів Віктор. – Напевно виграє!»

Але Павлусь не виправдав його сподівань, бо, власне, довів, що навіть у правилах про талан для дурнів і новачків є винятки.

Сергій Павлович зійшов униз зосереджений і не тримаючи в думці більярд.

– Збирайтеся! – кинув він. – Поїдемо музику слухати!

За кілька хвилин Віктор, Сергій Павлович і Павлусь уже виїжджали знадвору. Дорога чекала далека, але вулиці були пустельні, лише зрідка десь ховалася машина ДАІ, та даїшники, мабуть, на чорні «мерседесівські» джипи відучилися реагувати. Павлусь теж ніяк не реагував на машини ДАІ, що шугали то тут, то там. Увесь центр вони проскочили за п'ять хвилин і вже летіли по Артема, потім вулицею Фрунзе. Віктор тільки встигав відзначати краєчком ока знайомі орієнтири. Але десь на Куренівці, за стадіоном «Спартак», джип завернув ліворуч і далі неквапно їхав приватним сектором.

– Тут ліворуч, – попередив Павлуса Сергій Павлович.

Заїхали в глухий кут і зупинилися перед високою залізною брамою.

– Змигни фарами, – наказав шеф.

Павлусь «змигнув», і відразу надворі запалилося світло і хтось узявся розчиняти браму. Джип заїхав усередину.

Прибульців зустрічав чолов'яга років п'ятдесятьох у камуфляжі. Він кивнув тільки Сергію Павловичу. Шеф зайшов до будинку першим, Віктор і Павлусь – слідком.

У передпокої їх радо зустрів літній, але ще міцний пан років шістдесятьох із гаком – у джинсах і темно-синьому светрі. Провів до вітальні, умебльованої дорогими меблями з червоного дерева.

– Марійко! – гукнув він кудись. – На стіл збери!

Потім повернувся до Сергія Павловича й продовжив:

– Бійці нехай тут почекають, а ми з тобою усамітнімося...

Шеф кивнув і вони пішли.

– Ти його знаєш? – запитав Віктор Павлуся.

Павлусь кивнув, але рота не розтулив.

У вітальні з'явилася Марійка – жінка років сорока, фарбована блондинка, одягнена в синій байковий халат, на ногах – вірменські пантофельки з загнутими догори носачами. Попереду вона штовхала столик на коліщатах. На столику – кілька тарілок із нарізаною їжею. Наїдки швидко перекочували на круглий стіл. Павлусь допомагав переставляти тарілки. Віктор мовчки спостерігав. Потім із барного відділення дорогої стінки на стіл перекочувала пляшка коньяку «Ай-Петрі», дві пляшки «Миргородської», чарки й склянки.

Шеф повернувся хвилин за десять. Обличчя ще більше спохмурніло на тлі попередньої втоми. Він на хвильку затримався, але до вітальні увійшов з усмішкою. Запросив усіх до столу. Почав розливати коньяк по кришталевих чарках.

– Мені до закінчення виборів зась, – зупинив Сергій Павлович руку господаря, що зависла з пляшкою коньяку над його чаркою.

Той кивнув із розумінням. Налив шефу мінералки.

Нічне застілля вийшло не вельми веселе. Павлусь випив дві чарки «Ай-Петрі», попередньо зазирнувши в очі шефу і не прочитавши там заборон, Віктор обмежився однією. Господар будинку теж. Марійка до столу не сідала. Либонь, відразу пішла спати.

Як вертали до Голосієва, Віктор заснув у машині. Розштовхав його Павлусь, коли вони вже заїхали у двір. Позіхаючи, Віктор вибрався із джипу, прагнучи додбати до мансардної кімнатчини й знову поринути в сон. Але Сергій Павлович швидко підбадьорив Віктора тоном, що не передбачає заперечень, порадивши йому йти на кухню та варити на всіх міцну каву.

– Сьогодні спати не будемо, – сказав він і пішов прийняти холодний душ.

Павлусь зазирнув до комп'ютерника і, почувши, що справа просувається до кінця, повернувся на кухню. Дзигар на стіні показував пів на третю ночі.

Сергій Павлович зайшов на кухню в білому махровому халаті і з магнітолою в руці.

– Ну що, – сухо вимовив він. – Нічне засідання ревкому оголошую відкритим. Кава готова?

Відсунули столик від стінки на півметра, щоб за ним легко було розташуватися втрьох. Кава вже був розлита. Сергій Павлович вмикнув штекер у розетку, потім дістав із кишені халата аудіокасету.

– Слухайте уважно! – сказав він і натиснув на «Play».

«...негатив потрібний, ти зрозумів? Чистий негатив...»

– У нього ж навіть комп'ютера нема вдома... домашні віддані, як собаки... де копати?

– Віддані собаки просто коштують дорожче за невідданих... вибери когось і візьми із собою сюди, у сауну... разом поговоримо... Чи розпочни розмову типу: треба знати, який негатив на хазяїна можуть використовувати конкуренти... Як там у Леніна – треба знати зброю

ворога, щоб із ним успішно боротися... ти зрозумів? Я тобі ще два дні даю, потім – сам розумієш...

– Та я...

– Жора. А якщо цього, котрий ніколи не розчісується... він же типовий лох!»

У цю мить Павлусь і Сергій Павлович подивилися одночасно на Віктора, а він інстинктивно торкнувся свого волосся, пригладив його.

– Треба буде тобі гребінець подарувати, – сказав шеф.

«...ні хера – кебета в нього є... Просто пришелепкуватий...»

– Гарний лексикон у московських іміджмейкерів, – шеф зітхнув, подивився на Віктора, зупинив касету і ковтнув кави.

– От сучари! – «підспівав» шефу охоронець.

– Павлусю, – з награним докором вимовив Сергій Павлович, – ти ж майбутній помічник депутата, вчися говорити культурно!

– Я хотів сказати «сволоти», – пояснив Павлусь.

– Так і говори! Бо потім за твоїм лексиконом і про мене судитимуть! Ге ж, Вітю? – Сергій Павлович перевів погляд на Віктора.

Віктор кивнув.

– Ця «інтелектуальна власність» коштувала мені штуку баксів, – шеф кивнув на магнітолу. – Але вона, звичайно, того коштує. Принаймні ми заощадимо тепер штук п'ятдесят на іміджмейкерах... Павлусю, подзвони Тольчику, нехай під'їде зі своїми хлопцями. Організуй зустріч іміджмейкерів, щоб вони ні хвилини після свого нічного клубу не спали. Відвезете їх на склад неліквідів і підготуєте до щирої розмови на годинку десяту ранку, а ми з Віктором подивимося, як там із наочною агітацією... Так! І речі їхні крізь сито просій... І ще, пошукай надійного комп'ютерника на завтрашній вечір. Усе!

Останні два ковтки кави шеф допив душком і рішуче підвівся.

Павлусь умився холодною водою просто на кухні, витерся тонким кухонним рушником. За пару хвилин джип виїхав і знову запала тиша.

19

Спав Віктор довго, бо й ліг лише проти восьмої ранку. Спочатку сон був важким, навіть голова ніби боліла. А може, наснилося, що голова болить. Але ближче до полудня наснилася зима, дніпровський лід і ополонка зі слідами голих людських ступнів по краях. І сам він собі наснився, один, самотній, наляканий. Кружляв навколо ополонки в чеканні й виглядав чомусь не тільки повернення з дніпровських підлідних вод пінгвіна Мишка, але й на Сергійка чекав, і теж звідти. Немов удвох вони з пінгвіном шубовснули в темно-синє місиво крижинок і важкої зимової води. Але ніхто не з'являвся в ополонці, і рибалок, як на те, навкруг не було. Тільки темні крапки перекритих новою кригою ополонок.

Прокинувся стомленим. Здивувала тиша в будинку. Згадав, що обіцяв подзвонити Соні й Ніні та не подзвонив. Подивився на годинник – час до обіду.

У кухні теж нікого не було. Може, під впливом сну, але Віктор передусім відкрив морозильник і уг'явся на заморожену рибу, немов сам був зголоднілим пінгвіном. Простояв так із півхвилини. Потім захлопнув дверцята. Дістав із холодильника ковбасу, сир, масло. Поставив чайник – кави не хотілося.

Вийшов до вітальні й відразу побачив на столі новий плакатний анфас конкурента шефа та окрему широку смужку з яскравим написом:

«МИ ВИПРАВЛЯЄМО НЕ ТІЛЬКИ ОБЛИЧЧЯ!

КОСМЕТИКА ФІРМИ «ГРАЦІОЛА».

На обличчі у Віктора з'явилася посмішка. Настрій підбадьорився – він радів побаченому, адже матеріалізувалася його ідея, і виявилось, що ідея в нього виникла чудова.

«Усе-таки не дурень!» – подумав про себе Віктор, придивляючись до реального анфасу кандидата в депутати.

Поки обідав, до голови лізли різні передвиборчі думки – побачений результат власної творчості дав новий імпульс. Пригадав із минулого різні види передвиборчої пропаганди. Сплив у пам'яті фонд дружини президента, що допомагав дітям. І відразу виникла в голові нова ідея, може, і не особливо оригінальна, але ж виборці й не люблять нічого оригінального. Вони хочуть пізнавані речі, і слово «добродійність» для них усе ще залишається ніби рисою характеру кандидата чи депутата, а не якимось процесом чи видом діяльності. При слові «добродійність» кожний, напевно, думає: «А може, й мені перепаде дармовизна за мою бідність чи жадібність?»

– Треба підказати, – думав Віктор, жуючи бутерброд. – Пресу він і сам купить, а якусь акцію перед виборами провести – тільки плюс!

Думки про благодійну акцію завели Віктора аж на Татарку, до кав'ярні «Афган», де збираються молоді інваліди, хоча за віком вони й молодші за «афганських» ветеранів. Однак він і бачив там лише трьох, включаючи Олексу. Та й Олекса свої ноги втратив тут, удома. Для цього йому не довелося стати частиною обмеженого контингенту. Але однаково, молоді інваліди – це і страшно, і шляхетно, і на публіку подіє!

Шеф повернувся близько п'ятої. З обличчя було видно, що не спав. Але бадьорився він без особливої напруги. Не позіхав, спину тримав по-офіцерському рівно. Насамперед розповів, що «іміджмейкерів» «замкнув» на якомусь складі неліквідів, і вони вже дещо про себе розповіли. Близнюки і Жора виявилися житомирськими лохотронниками, а комп'ютерник Славко

– простим хлопцем із Курська. Вирішили заробити на виборах. Серед їхніх речей виявився і пістолет із глушником, трішки кокаїну й мобільник з умонтованим жучком.

– Що з ними буде? – запитав Віктор.

– Комп'ютерника я відпустив, а цим трьом буде боляче... Є ще час подумати... Ми з тобою до них завтра з'їздимо, вони зараз твір пишуть на тему «За що я люблю батьківщину», – шеф посміхнувся.

Вікторові настрій Сергія Павловича здався нормальним, і він виклав свою ідею.

– А скільки там інвалідів і почім ці протези? – жваво поцікавився шеф.

– Давайте я з'їжджу й довідаюся, скільки там хлопців, а про вартість протезів нехай Павлусь чи хтось інший запитає.

Шеф кивнув. Слово «добродійність» подіяло на нього сприятливо, і він, попросивши Павлуся розбудити його за дві години, рушив відпочити.

20

Увечері мрячило. Доїхавши до Хрещатика, Віктор розміняв доларову сотку і відразу купив у ЦУМі дешеву китайську парасольку. Радісна метушня центрального універмагу відвернула думки Віктора, і він раптом утратив бажання їхати до Олекси в «Афган». Захотілося знайти Світлинку і знову опинитися в нічному дитсадку. «Куди це мене засмоктало?» – думав Віктор, відчувши всім своїм тілом тугу за radoщами життя. Але реальність, чи, власне, почуття реальності швидко все розставило на свої місця в його свідомості, і, вийшовши з універмагу, він розкрив парасольку і пішов до підземного переходу. Піймав приватника і вже за п'ятнадцять хвилин увірхнув до дверей знайомої кав'ярні, де замість сходинок піднімався до дверей пандусик для інвалідних візків.

У кав'ярні наразі було завізно. Навіть не рахуючи, Віктор зрозумів, що відвідувачів набереться десятка півтора. Швидко знайшов поглядом Олексу і піймав кілька питальних поглядів на собі, але не звернув на них уваги. Пройшов прямцем до стійки.

– Привіт! – кинув по-діловому Олексі. – Треба поговорити.

Олекса, задерши голову, подивився на гостя з іронією.

– Піди в комірчину й візьми собі крісло, щоб мені карк не болів. Будемо на рівних розмовляти...

У комірчині за баром Віктор швиденько розклав інвалідний візок, сів і виїхав на ньому до Олекси.

– Кави хочеш? – запитав Олекса.

– Давай!

– Гей, бороданю, де мій капучино? – озвався з зали хрипкуватий голос.

– Зачекай, – попросив Олекса і взявся до роботи.

Засичав струмінь повітря, що виривався з нікельованої рурки до металевого глечика з вершками.

Віктор спостерігав, який спритний з Олекси бармен.

Хвилини за три вони продовжили розмову.

Віктор оповів про свою ідею й про потенційну згоду шефа.

Як не дивно, ніякого блиску в очах від почутого в Олекси не з'явилося.

– Я питаю, – без запалу сказав він. – А що він хоче навзамін? Підтримку на виборах?

– Нічого! Просто, якщо все вийде, у момент передачі протезів буде тут пару журналістів, фотографи, щоб усе це донести до виборців...

– Не думав, що ти в політику влізеш! – похитав головою Олекса.

– Я не влазив, мене туди тимчасово засмоктало, як у болото. Незабаром вирвуся.

– Дайбі! – із сумнівом мовив Олекса і зітхнув. – Гарзд, побудь тут, я піду побалакаю.

Добре, що хазяїн тут...

І він виїхав до зали.

«Піду побалакаю?» – повторив Віктор подумки слова Олекси, проводжаючи його поглядом.

Назад за стійку бару Олекса повернувся хвилин за п'ять.

– Знаєш, – сказав він. – Загалом хазяїн не проти, але нехай тоді твій шеф ще одну річ зробить для нас. Це нам важливіше. Адже ти зрозумій: для мене, наприклад, протези – однаково, що смокінг – один раз у житті надягти, щоб одержати від начальника відділу по боротьбі з організованою злочинністю іменну гранату... – Олекса розсміявся. – Протези напружують... А от якщо він нам замовить більярдний стіл із короткими ніжками, щоб можна було інвалідам кулі поклати, тоді ми йому дозволимо й протези нам подарувати. Але носити їх не обіцяємо, втямив?

Віктор кивнув. На обличчі в нього позначилася думка, і Олекса запитально уп'явся в старого знайомця.

– Думаю, що з більярдом усе буде о'кей, – Віктор усміхнувся. – Він сам запеклий гравець!

– Ну, ти з ним спершу побалакай, а тоді мені скажеш. На, візьми мою візитівку, в мене телефон помінявся. Там і мобільник зазначений. Подзвониш, тоді треба буде зустрітись, – аби він приїхав і щоб хазяїн був... Вибори ж зовсім незабаром... Коньячку хильнеш?

Останнє питання пролунало несподівано і якимось навіть занадто приязно. І Віктор згодився. Олекса налив і йому, і собі.

– Знаєш, – сказав він, піднімаючи чарку. – Я той наш похорон згадую, як кращий час у моєму житті! Тобі не зрозуміти... Давай за минуле! Воно завжди краще за сьогодні...

– І гірше за майбутнє, – додав Віктор.

– Ну, цього ніхто не знає, – Олекса мотнув головою і випив коньяк душком.

Віктор пив коньяк поволі. Коньяк виявився несподівано шляхетним на смак.

– Це що? – запитав Віктор, поглядом показуючи на чарку.

Олекса дістав із полиці під кавоваркою вишукану пляшечку, покрутив її в руках.

– «Мартель», – прочитав він спокійним голосом. – «Гуманітарка» від давніх друзів... Якимось я так його начмелився, що потім усю ніч уві сні ходив... А вранці ноги боліли, ніби вони на місці... Гарзд, допивай і йди, бо наші не дуже люблять, коли тут неінваліди затримуються...

Віктор кивнув, потис Олексі на прощання руку і, не озираючись по боках, не розглядаючи відвідувачів, вийшов із кав'ярні.

21

Наступна ніч довела, що біляпередвиборча робота триває цілодобово або лишень у нічну зміну. Щойно Віктор повернувся з Татарки з відчуттям виконаного на «відмінно» завдання й у передчутті похвали, його відразу посадили в джипі, і от уже вони втрюх із Павлусем і Сергієм Павловичем мчать вечірнім Києвом, і ніхто його про результати поїздки не розпитує. Сергій Павлович мовчки сидить поруч із Павлусем на передньому сидінні. Видно, вони на нього чекали, але ж він цього не знав! І не пояснили нічого: куди, навіщо?

– Ану зупини тут! – наказав раптом Павлусеві шеф.

Джип різко загальмував. Сергій Павлович повернувся.

– Ходімо подивимося! – кинув він Вікторові, і Віктор відразу вийшов із машини. Розгледівся.

Вони стояли на проспекті Перемоги. Попереду висвітлювалися вуличними ліхтарями монументальні тварини, що охороняли вхід до київського зоопарку. На їхній вигляд у Віктора серце тьохнуло.

– Не туди дивишся! – відволік його голос шефа. – Сюди дивися!

Віктор повернувся й зрозумів, що стоять вони перед довгим потрійним стендом для афіш і просто на них дивляться два різних анфаси того самого кандидата в депутати – конкурента Сергія Павловича. А згори – гарна шапка для обох анфасів: приклеєна реклама косметичної фірми «Граціола».

– Ну як? – задоволено подивився на Віктора Сергій Павлович.

– Чудово!

– Тримай! Гарна ідея коштує гарних грошей! – шеф простягнув Вікторові кілька купюр.

Перед тим, як сховати бакси до кишені куртки, Віктор кинув на них швидким оком і зрозумів – тут зо три сотні, якщо не більше. Просто купюри були невеликі.

– Їдьмо! – наказав шеф.

Джип загарливо рвонув із місця і відразу ж став у лівий ряд, змусивши «жигулі», що мчали в ньому, різко загальмувати.

– А куди ми? – спитав Віктор, подавшись уперед, просунувши голову між Павлусем і шефом.

– На склад неліквідів, – відповів Сергій Павлович. – До речі, як там твої інваліди?

– Порядок... Тільки в них є зустрічне прохання...

– Дороге?

– Нівроку, але зі смаком. Вони просять більярд для інвалідів, щоб можна було на колясках грати. Ну, щоб нижчим був...

– Нема проблем, я саме збирався свій на новий міняти... Відвеземо їм, там і ніжки підріжемо...

Питання розв'язалося ще простіше, ніж Віктор сподівався. Більше питань у нього до шефа не було, і решту дороги в джипі грало радіо «Шансон», включене Павлусем.

«Склад неліквідів» знаходився посеред приватного сектора дорогою на Пущу-Водицю й ззовні нагадував склад. Принаймні високим залізним парканом, прикрашеним «мереживами» з колючого дроту і ще суворішою залізною брамою. Усередині ж поруч з об'ємним сферичним ангаром із дюралю стояв триповерховий цегляний будинок, з вікон якого лилося на вулицю затишне жовте світло.

Чолов'яга, що відчинив браму їхньому джипу, був одягнений у військовий камуфляж. Він одразу зачинив браму й пішов до будинку. Там натис кнопку переговорного пристрою і сказав: «Приїхали!» Відразу щось задзижчало, і він відкрив важкі залізні двері й жестом запросив трьох гостей увійти.

Усередині їх зустріли ще троє чоловіків у камуфляжі. Вони привіталися із Сергієм Павловичем, проігнорували Павлуса й Віктора. Відійшли з ним убік, пошепотілися.

Павлусь і Віктор чекали хвилин п'ять, поки не закінчилися ці ділові шепотіння. Потім Сергій Павлович кивком голови покликав їх за собою. Учотирьох вони спустилися крутими залізними східцями з поруччям з одного боку. Унизу горіла чергова червона лампочка. Віктор перечепився і ледве не звалився на тих, що йшли попереду, але Павлусь піймав його, схопивши за плече. Плече відразу заскімлило – Віктор оцінив фізичну міць і реакцію охоронця. Відкрив очі ширше – треба було хоч так боротися з раптовою хвилею втоми. Спробував згадати, коли й куди пішли двоє в камуфляжі. Але не зміг. Не помітив він цього, а тепер лише один із них вів їх східцями униз. Але от східці скінчилися. Проводир клацнув вимикачем, і в просторому підвальному коридорі спалахнуло світло – чотири великі «стоватки». Віктор озирнувся. Коридор був метри три завширшки. Обабіч коридору через однакові проміжки чорніли нефарбовані залізні двері, «припорошені» іржею.

Проводир питально озирнувся на Сергія Павловича.

– Спочатку до близнюків, – неголосно мовив шеф. Потім знову кивком покликав Віктора за собою, а Павлуса попросив зачекати в коридорі.

За залізними дверима виявилася звичайна в'язнична камера з двома дерев'яними лавами, столиком і киблем. На лівій лаві лежали знайомі близнюки-іміджмейкери. Мабуть, спали, але, почувши брязкіт дверей, прокинулися, сіли.

Права рука одного була з'єднана наручниками з лівою рукою іншого.

– Ну, як нашим канаркам у клітці? – запитав співучо Сергій Павлович, підійшовши до них ближче. – Скарги на ставлення є?

Один із близнюків заперечно мотнув головою. Віктор уважно придивився до їхніх облич – синців і саден не було.

Проводир дістав із внутрішньої кишені камуфляжної куртки складені вчетверо аркушки. Простягнув шефу. Той розгорнув і хвилини три-чотири уважно читав.

– А з ким усе-таки ви розмовляли в сауні? – запитав він, дочитавши «твір» близнюків.

– Та ми не знаємо, це Жора його знає, – відповів один.

– Гарзд, даю вам ще добу, – він простяг пописані аркушки «говіркому» близнюку. – Згадаєте і допишете те, чого тут ще нема. Якщо я раптом не знайду у вашому творі того, що мені самому відомо, – будемо робити вас сіамськими близнюками, і без наркозу. Ходім!

Проводир замкнув двері камери близнюків. Озирнувся на шефа.

У другій камері добряче потовчений і прикутий наручниками до кільця в стіні стояв навколішки Жора. Коли вони зайшли, він повільно повернувся.

– Ну що, лохотроннику житомирський, згадав, з ким у сауні говорив? – Сергій Павлович опустився навпочіпки і дивився тепер шефу «іміджмейкерів» просто в очі. – Знаєш, у мене більше нема часу на балачки. І грошей на твоє утримання шкода. Ти думаєш, ти тут за бюджетний рахунок сидиш, суко? Я за кожен добу п'ятдесят баксів плачу... І, щиро кажучи, не бачу рації більше витратитися... Мало того, що ти грубо порушив Закон равлика, то ще й мовчиш!

– Який ще закон? – промукав Жора.

Сергій Павлович повільно звівся на рівні ноги, зітхнув. Пошукав поглядом співчуття у Віктора, але Віктор ніяк на погляд шефа не відреагував. Просто вже спав стоячи. Хоча слухав і чув усе, що мовилося в камері приватної в'язниці.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.